

**RTJ 11 ÄRIÜHENDUSED NING TÜTAR- JA SIDUSETTEVÖTETE KAJASTAMINE
(MUUDETUD 2005)**

SISUKORD	paragrahvid
EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED	1–3
RAKENDUSALA	4–5
MÕISTED	6–10
ÄRIÜHENDUSTE ARVESTUSPÕHIMÕTTED	11–16¹
OSTUMEETOD	17–50
Ostumeetodi üldreeglid	17–25
Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine	26–32
Omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramine	33–42
Firmaväärtuse arvestus	43–47
Negatiivse firmaväärtuse arvestus	48–50
ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÖTETE VAHEL – KORRIGEERITUD OSTUMEETOD	51–58
EMAETTEVÖTTE ÜHINEMINE TÛTARETTEVÖTTEGA	59–60
TÛTAR- JA SIDUSETTEVÖTETE EDASINE KAJASTAMINE	61–64²
KAPITALIOSALUSE MEETOD	65–76
KONSOLIDEERIMINE	77–99
Konsolideeritud aruannete koostamine	77–81
Konsolideerimise üldpõhimõtted	82–87
Välismaal asuvate äriüksuste konsolideerimine	88–99
LISADES AVALIKUSTATAV INFORMATSIOON	100–103
JÕUSTUMINE	104–109
VÕRDLUS RAHVUSVAHELISTE FINANTSARUANDLUSE STANDARDITEGA (IFRS)	110–115
LISA 1 – OSTUMEETODI RAKENDAMINE NING TÛTAR- JA SIDUSETTEVÖTETE KAJASTAMINE	
LISA 2 – ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÖTETE VAHEL	
LISA 3 – KAPITALIOSALUSE MEETODI JA SOETUSMAKSUMUSE MEETODI RAKENDAMINE ERINEVATES OLUKORDADES	
LISA 4 – NÄITED TEHINGUTE KOHTA VÄHEMUSOSALUSEGA	

EESMÄRK JA KOOSTAMISE ALUSED

1. Käesoleva Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 11 «Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine» eesmärgiks on sätestada reeglid äriühenduste arvestuseks ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamiseks Eesti hea raamatupidamistava kohaselt koostatavates konsolideeritud ja emettevõtte raamatupidamise aastaaruannetes. Eesti hea raamatupidamistava on rahvusvaheliselt tunnustatud arvestuse ja aruandluse põhimõtetele tuginev raamatupidamistava, mille põhiohused kehtestatakse raamatupidamise seadusega ning mida täiendavad Raamatupidamise Toimkonna juhendid.
2. Juhend RTJ 11 lähtub rahvusvahelistest finantsaruandluse standarditest IFRS 3 «Äriühendused» («*Business Combinations*»), IAS 27 «Konsolideeritud ja konsolideerimata finantsaruanded» («*Consolidated and Separate Financial Statements*»), IAS 28 «Investeeringud sidusettevõtetesse» («*Investments in Associates*») ja IAS 21 «Valuutakursside muutuste mõju» («*The Effect of Changes in Foreign Exchange Rates*») ning interpretatsioonist SIC-12. Juhend sisaldab viiteid IFRSi konkreetsete standardite

paragrahvidele, millel juhendi nõuded tuginevad. RTJ 11 võrdlus rahvusvaheliste finantsaruandluse standarditega on toodud paragrahvides 110–115. Valdkondades, kus RTJ 11 ei täpsusta mingit spetsiifilist arvestuspõhimõtet (näiteks standardiga IAS 31 reguleeritud ühisettevõtmete kajastamine, standardiga IFRS 3 reguleeritud järk-järguline omandamine jne), kuid see on reguleeritud mõnes IFRSi standardis, on soovitatav lähtuda IFRSi vastavas standardis kirjeldatud arvestuspõhimõttest. [RTL 2007, 16, 257]

3. Raamatupidamise aruannete koostamisel tuleb lähtuda olulisuse printsiibist. Väheolulisi objekte võib arvestada ja aruannetes kajastada lihtsustatud viisil.

RAKENDUSALA

4. Raamatupidamise Toimkonna juhendit RTJ 11 «Äriühendused ning tütar- ja sidusettevõtete kajastamine» tuleb rakendada:

- (a) äriühenduste arvestusel;**
- (b) positiivse ja negatiivse firmaväärtuse arvestusel ja kajastamisel;**
- (c) tütar- ja emaettevõtte ühinemise kajastamisel;**
- (d) tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes; ja**
- (e) konsolideeritud aruannete koostamisel.**

5. Käesolevat juhendit rakendatakse eelkõige äriühingutest tütar- ja sidusettevõtete omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes. Käesolevas juhendis kirjeldatud põhimõtteid rakendatakse ka mitteäriühingutest organisatsioonide ja asutuste omandamisel ja edasisel kajastamisel investori aruannetes niivõrd, kui võrd antud juhend ei ole vastuolus muude antud raamatupidamiskohustuslaste arvestust reguleerivate õigusaktidega ning tagab õige ja õiglase esituse.

MÕISTED

6. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid alljärgnevas tähenduses (IFRS 3, lisa A; IAS 27.4; 28.2):

Äriühendus on majandustehing, mille tulemusena:

- (a) üks ettevõtte saavutab teise ettevõtte üle kontrolli (näiteks piisavalt suure hulga teise ettevõtte aktsiate omandamise teel), eeldusel, et omandatud ettevõtte sisaldab üht või enamat äritegevust; või**
- (b) üks ettevõtte omandab enamuse teise ettevõtte või äriüksuse varadest ja kohustustest (netovarast) ning võtab üle nende varade ja kohustustega seotud äritegevuse. [RTL 2007, 16, 257]**

Kontroll (valitsev mõju) on võime otsustada teise ettevõtte (tütarettvõtte) finants- ja äripoliitika üle.

Oluline mõju on võime osaleda investeerimisobjekti (sidusettevõtte) finants- ja äritegevust puudutavate otsuste langetamisel, omamata kontrolli nende otsuste üle.

Sidusettevõtte on ettevõtte, mille üle investoril on oluline mõju ja mis ei ole investori tütarettvõtte.

Tütarettvõtte on ettevõtte, mille tegevust kontrollib teine ettevõtte (emaettevõtte).

Emaettevõtte on ettevõtte, millel on üks või enam tütarettvõtet.

Kontsern on emaettevõtte koos kõigi tema tütarettvõtetega.

Konsolideeritud raamatupidamisaruanded on kontserni raamatupidamisaruanded, mis on esitatud nii, nagu oleks tegemist ühe ettevõttega.

Vähemusosalus on see osa tütarettvõtte aruandeaasta puhaskasumist või -kahjumist ja netovarast, mis ei kuulu otseselt ega kaudselt (teiste tütarettvõtetega kaudu) emaettevõttele.

Õiglane väärtus on summa, mille eest on võimalik vahetada vara või arveldada kohustust teadlike, huvitatud ja sõltumatute osapoolte vahelises tehingus.

Äritegevus on omavahel seotud kogum tegevustest, mida viiakse läbi, ja (neto)varadest, mida juhitakse, eesmärgiga saada:

(a) investoritele tulu; või

(b) madalamaid kulutusi või muud majanduslikku kasu.

7. Käesolev juhend lähtub mõistete «sidusettevõtte», «tütarettvõtte», «emaettevõtte» ja «kontsern» defineerimisel rahvusvaheliste finantsaruandluse standardite ja raamatupidamise seaduse käsitlesest, mis defineerivad ülaltoodud mõisteid läbi valitseva või olulise mõju, sõltumata sellest, kas ja kui suur on osalus teise ettevõtte aktsia- või osakapitalis. Seega võivad mõistete «tütarettvõtte», «emaettevõtte» ja «kontsern» tähendused käesolevas RT juhendis teatud juhtudel erineda mõistete «tütarettvõttja», «emaettevõttja» ja «kontsern» tähendustest äriseadustikus.

8. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse tütarettvõtteks kõiki ettevõtteid, mida kontrollitakse teise ettevõtte (emaettevõtte) poolt. Kontrolli olemasolu eeldatakse juhul, kui emaettevõtte omanduses on otse või tütarettvõtetega kaudu rohkem kui 50% tütarettvõtte hääleõigusest, välja arvatud erandjuhul, kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne kontrolli. Kontroll eksisteerib ka siis, kui emaettevõttele kuulub tütarettvõttes 50% või vähem hääleõigusest, kuid emaettevõtte (IAS 27.13):

- (a) omab tegelikku kontrolli rohkem kui 50% hääleõiguse üle kokkuleppe alusel teiste investoritega;
- (b) kontrollib ettevõtte finants- ja tegevuspoliitikat põhikirja või lepingu alusel;
- (c) suudab määrata või tagasi kutsuda enamust tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani (nt äriühingu juhatuse ja nõukogu) liikmetest; või
- (d) suudab määrata tegevjuhtkonna ja kõrgema juhtorgani koosolekute otsuseid.

9. Käesoleva juhendi kohaselt loetakse sidusettevõteteks kõiki ettevõtteid, mille üle investorettvõtte omab olulist mõju, kuid mis ei allu tema kontrollile. Olulise mõju olemasolu eeldatakse juhul, kui investorettvõtte omanduses on otse või tütarettvõtetega kaudu rohkem kui 20% sidusettevõtte hääleõigusest, välja arvatud erandjuhul, kui on võimalik selgelt tõendada, et sellise hääleõigusega ei kaasne olulist mõju. Erandjuhtudel võib oluline mõju esineda ka väiksema kui 20%-lise osaluse korral. Olulise mõju olemasolu iseloomustavad tavaliselt järgmised asjaolud (IAS 28.6–7):

- (a) esindatus investeerimisobjekti tegevjuhtkonnas või kõrgemas juhtorganis;
- (b) osalemine investeerimisobjekti äripoliitiliste otsuste tegemisel;
- (c) olulised tehingud investori ja investeerimisobjekti vahel;
- (d) investori ja investeerimisobjekti juhtkondade osaline kattumine;
- (e) tehnilise informatsiooni vahetamine investori ja investeerimisobjekti vahel.

10. Kuigi enamasti on tütar- ja sidusettevõteteks äriühingud, võivad teatud juhtudel tütar- ja sidusettevõtte definitsioonile vastata ka mitteäriühingud (näiteks sihtasutused ja mittetulundusühingud). Kontrolli ja olulise mõju määramisel mitteäriühingutes lähtutakse lisaks eespool nimetatud kriteeriumitele ka asjaolust, millisele raamatupidamiskohustuslasele lähevad üle mitteäriühingu varad selle likvideerimisel.

ÄRIÜHENDUSTE ARVESTUSPÕHIMÕTTED

11. Äriühendusi kajastatakse ostumeetodil, välja arvatud ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvad äriühendused, mida kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. (IFRS 3.14).

11¹. Äriühenduse kontseptsiooni rakendatakse kontserni konsolideeritud aruannetes tütarettvõtete kajastamisel. Kuigi olulise mõju omandamine teises ettevõttes (sidusettevõttes) ei vasta äriühenduse mõistele, rakendatakse kapitaliosaluse meetodil kajastatavate sidusettevõtete soetamisel äriühendusega analoogilisi arvestuspõhimõtteid. Emaettevõtte konsolideerimata aruannetes kajastatakse omandatud tütar- ja sidusettevõtete aktsiaid (osasid) vastavalt paragrahvides 61–64 kirjeldatule. [RTL 2007, 16, 257]

12. Kõiki sõltumatute osapoolte vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse ostumeetodil. Ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud paragrahvides 17–50.

13. Juhul kui äriühendus toimub ettevõtete vahel, mida kontrollib üks ja sama isik või üks ja sama rühm isikuid, ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine ei pruugi objektiivselt peegeldada toimunud tehingu sisu. Ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvaid äriühendusi kajastatakse korrigeeritud ostumeetodil. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist on kirjeldatud paragrahvides 51–58.

14. Äriühenduse käigus võidakse omandada teise ettevõtte aktsiaid (osasid) või teise ettevõtte kõik varad ja kohustused või osa teise ettevõtte varadest ja kohustustest, eeldusel, et need koos moodustavad ühe või mitu äritegevust. Asjaolu, kas äriühenduse käigus omandatakse teise ettevõtte aktsiaid (osad) või varad ja kohustused, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamis põhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kajastatakse omandatud aktsiaid (osasid) vastavalt paragrahvides 61–64 kirjeldatule, omandatud varad ja kohustused aga liidetakse rida-realt omandava ettevõtte bilanssi. (IFRS 3.5–6).

15. Äriühenduse tulemusena võivad äriühenduses osalevad ettevõtted ühineda juriidiliselt üheks ettevõtteks, kuid nad võivad jätkata oma äritegevust ka eraldi juriidiliste isikutena (ema- ja tütarettvõttena). Asjaolu, kas äriühenduses osalevad ettevõtted ühinevad juriidiliselt või jätkavad tütar- ja emaettevõttena, ei mõjuta äriühenduse arvestuspõhimõtet ega kajastamis põhimõtteid konsolideeritud aruannetes. Konsolideerimata aruannetes kaasatakse ettevõtete juriidilisel ühinemisel ühendatava ettevõtte varad ja kohustused rida-realt ühendava ettevõtte bilanssi; ettevõtete jätkamisel eraldi juriidiliste isikutena kajastatakse omandatud aktsiaid vastavalt paragrahvides 61–64 kirjeldatule. (IFRS 3.5–6). [RTL 2007, 16, 257]

16. Emaettevõtte ühinemine tema 100%-lise tütarettvõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ema- ja tütarettvõtte olid juba enne ühinemist üks aruandev üksus. Selliste ühinemiste mõju emaettevõtte raamatupidamise aruannetele on käsitletud käesoleva juhendi paragrahvides 59–60.

16¹. Äriühenduseks ei loeta ka vähemusosaluse soetust, st sellist tehingut, mille käigus juba emaettevõtte poolt kontrollitavas ettevõttes vähemusosalus väheneb. Näiteid, kuidas kajastada tehinguid vähemusosalusega emaettevõtte konsolideeritud aruandes, on toodud käesoleva juhendi lisa 4. [RTL 2007, 16, 257]

OSTUMEETOD

Ostumeetodi üldreeglid

17. Ostumeetodi rakendamisel kajastatakse omandatud osalust teises ettevõttes või äritegevuses algselt omandatud osaluse soetusmaksumuses.

Soetusmaksumus jagatakse omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste (ehk omandatud netovara) õiglastele väärtustele; vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel kajastatakse (positiivse või negatiivse) firmaväärtusena.

18. Ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

$$\begin{array}{l} \text{Omandatud osaluse soetusmaksumus} \\ - \text{ Omandatud netovara õiglase väärtus} \\ \hline = \text{ Firmaväärtus} \end{array}$$

19. Omandatud osaluse soetusmaksumuse arvestust on käsitletud käesoleva juhendi paragrahvides 26–32; omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramist paragrahvides 33–42 ning firmaväärtuse arvestust paragrahvides 43–50.

20. Ostumeetodit rakendatakse omandamise kuupäeva seisuga. Selle kuupäeva seisuga määratakse omandatud osaluse soetusmaksumus, omandatud netovara õiglase väärtus ja tekkinud (positiivne või negatiivne) firmaväärtus. (IFRS 3.16, 3.39).

21. Omandamise kuupäevaks loetakse päeva, millal sisuline kontroll omandatava ettevõtte netovarade ja tegevuse üle läheb üle omandajale. Kuna kontroll on võime mõjutada teise ettevõtte või äritegevuse finants- ja tegevuspoliitikat nii, et saada sellest tegevusest majanduslikku kasu, ei pruugi kontrolli omandamiseks olla vajalik, et tehing oleks juriidiliselt lõpetatud. (IFRS 3.39).

22. Lähtudes olulisuse printsiibist võib ostumeetodi rakendamisel aluseks võtta ka omandamise kuupäevale lähima kuulõpu bilansi, juhul kui see ei erine oluliselt omandamise kuupäeva bilansist.

23. Alates omandamise kuupäevast kajastab omandav ettevõtte osalust omandatud ettevõtte varades, kohustustes ja tingimuslikes kohustustes ning tekkinud firmaväärtust oma konsolideeritud bilansis ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes oma konsolideeritud kasumiaruandes. [RTL 2007, 16, 257]

24. Juhul kui äriühenduses osalevad ettevõtted ühinevad üheks juriidiliseks isikuks (või kui aktsiate asemel omandatakse teise ettevõtte varad ja kohustused), hakkab omandav ettevõtte alates omandamise kuupäevast kajastama oma bilansis omandatud ettevõtte varasid, kohustusi, tingimuslikke kohustusi ja tekkinud firmaväärtust ning oma kasumiaruandes omandatud ettevõtte tuluseid ja kulusid.

25. Juhul kui äriühenduses osalevad ettevõtted jätkavad eraldi juriidiliste isikutena, toimub omandamise kuupäevale järgnev omandatud osaluste kajastamine vastavalt paragrahvides 61–64 kirjeldatule.

Omandatud osaluse soetusmaksumuse määramine

26. Omandatud osaluse soetusmaksumuseks loetakse omandamisel makstava tasu (s.o omandamise eesmärgil üleantava vara, võetud kohustuse ja omandaja poolt emiteeritud omakapitaliinstrumentide) õiglast väärtust ning omandamisega otseselt seotud väljaminekuid. (IFRS 3.24).

27. Juhul kui osaluse omandamisel tasutakse järelmaksuga, loetakse soetusmaksumuseks makstava tasu nüüdisväärtust. (IFRS 3.26).

28. Juhul kui osaluse omandamine toimub sellel eesmärgil emiteeritud omandaja aktsiate eest, loetakse soetusmaksumuseks emiteeritud aktsiate õiglast väärtust. Õiglase väärtuse parimaks indikatsiooniks on aktsiate turuhind. Juhul kui omandava ettevõtte aktsiate turuhind ei ole usaldusväärselt määratletav, kasutatakse soetusmaksumuse määramisel ühte alljärgnevatest meetoditest, sõltuvalt kumb annab usaldusväärsema tulemuse (IFRS 2.27):

- (a) omandamisel emiteeritavate aktsiate proportsionaalne osalus omandava ettevõtte õiglasest väärtuses (näiteks hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil); või
- (b) omandatud aktsiate proportsionaalne osalus omandatava ettevõtte õiglasest väärtuses (näiteks hinnatuna diskonteeritud rahavoogude meetodil).

29. Näideteks omandamisega otseselt seotud väljaminekutest on nõustajatele makstud tasud (näiteks omandatava ettevõtte *due diligence*'i eest), notaritasud, riigilõivud ja muud kulutused, ilma milleta ei oleks tehing tõenäoliselt aset leidnud. (IFRS 3.29). Osaluse omandamise finantseerimise eesmärgil finantskohustuste võtmise või omakapitaliinstrumentide emiteerimisega kaasnevaid kulutusi ei käsitleta omandamisega otseselt seotud väljaminekutena. Selle asemel võetakse need arvesse kohustuse ja omakapitaliinstrumentide esmakordsel kajastamisel vastavalt juhendile RTJ 3 «Finantsinstrumendid». (IFRS 3.30–31).

30. Juhul kui osaluse omandamisel makstav tasu sõltub teatud lisatingimustest, hinnatakse omandamise kuupäeval nende lisatingimuste tõenäolist mõju ostuhinnale ja kajastatakse omandatud osaluse soetusmaksumuses. (IFRS 3.32). Hilisemaid ostuhinna korrigeerimisi kajastatakse omandatud osaluse soetusmaksumuse korrigeerimisena. (IFRS 3.33–35).

31. Näideteks ostuhinda mõjutavatest lisatingimustest on tasu sõltumine omandatava ettevõtte käibest, kasumist, EBIDTA-st või muudest näitajatest teatud perioodi jooksul pärast omandamist.

32. Soetusmaksumuse määramisel võetakse arvesse lisatingimustest tulenevat tõenäolist täiendavat tasu, välja arvatud juhul, kui seda ei ole võimalik usaldusväärselt hinnata. Juhul kui omandamise kuupäeval tehtud esialgne hinnang osutub ebatäpseks, korrigeeritakse täiendava informatsiooni selgumisel omandatud osaluse soetusmaksumust, mis omakorda mõjutab omandamisel tekkinud firmaväärtuse summat.

Omandatud netovara ja selle õiglase väärtuse määramine

33. Omandatud netovara õiglase väärtuse moodustavad omandatud ettevõtte varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste, mis vastavad paragrahvis 36 toodud kriteeriumitele, õiglased väärtused, millest on maha arvatud vähemusosalusele kuuluv osa netovara õiglasest väärtusest. (IFRS 3.36).

34. Soetusmaksumuse jagamiseks omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglastele väärtustele koostatakse ostuanalüüs.

35. Ostuanalüüs on äriühenduse kajastamisel raamatupidamise algdokumendiks. Ostuanalüüs peab vastama raamatupidamise seaduses sätestatud algdokumendi nõuetele ning peab sisaldama alljärgnevat andmeid:

- (a) omandatava ettevõtte nimi ja omandamise kuupäev;
- (b) omandatud varade ja kohustuste bilansilised väärtused;
- (c) omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglased väärtused ning nende hindamise alused;
- (d) vähemusosalusele kuuluv osa omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglasest väärtusest;
- (e) omandatud netovara õiglane väärtus;
- (f) omandatud osaluse soetusmaksumus;
- (g) tekkinud positiivne või negatiivne firmaväärtus.

36. Omandamise kuupäeval kajastab omandav ettevõtte omandatava ettevõtte varad, kohustused ja tingimuslikud kohustused ostuanalüüsis (ja selle põhjal ka konsolideeritud aruannetes) eraldi objektidena, kui need sel kuupäeval eksisteerivad ja vastavad järgmistele kriteeriumitele (IFRS 3.37, 41–47):

- (a) varad, v.a immateriaalsed varad – on tõenäoline, et omandaja saab sellest varast tulevikus majanduslikku kasu, ning selle vara õiglast väärtust saab usaldusväärset määrata;**
- (b) immateriaalne vara – varaobjekt on eraldatav või on tekkinud lepingulistest või muudest juriidilistest õigustest ning selle õiglast väärtust on võimalik usaldusväärset määrata (vaata ka juhendi RTJ 5 paragrahve 42–55);**
- (c) kohustused – on tõenäoline, et sellest kohustusest vabanemine nõuab tulevikus ressursidest loobumist, ning selle kohustuse õiglast väärtust saab usaldusväärset määrata. Omandaja kajastab restruktureerimiseraldise vaid siis, kui omandataval ettevõttel on omandamise kuupäeval eksisteeriv kohustus seoses restruktureerimisega vastavalt juhendile RTJ 8 «Eraldised, tingimuslikud kohustused ja tingimuslikud varad»;**
- (d) tingimuslikud kohustused – õiglast väärtust on võimalik usaldusväärset määrata.**

Näide – immateriaalsed varaobjektid, mis võetakse ostuanalüüsis eraldi arvele

Näiteid immateriaalsetest varadest, mida tuleb ostuanalüüsis eraldi varaobjektidena kajastada (eeldusel, et nende õiglast väärtust on võimalik usaldusväärset määrata):

- Kaubamärgid, mis on juriidiliselt kaitstud (registreeritud)
- Registreeritud interneti domeeni nimed
- Kaubapakendid (unikaalne värv, kuju, disain), ajalehe pealdised
- Kliendinimekirjad, v.a juhul, kui konfidentsiaalsuse või muu lepingu alusel ei tohi ettevõtte seda informatsiooni müüa, rentida või muul viisil vahetada
- Kliendilepingud
- Autoriõigusega kaitstud kunstiga seotud immateriaalne vara (näidendid, raamatud, ajalehed, ooperid, pildid jne)

- Patenteeritud ja patenteerimata tehnoloogia
- Arvuti tarkvara (juriidiliselt kaitstud)
- Andmebaasid (kas juriidiliselt kaitstud või võimalusega neid andmebaase müüa, rentida või muul viisil vahetada)
- Ärisaladused (valemid, retseptid jmt)

37. Omandatud ettevõtte varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglaste väärtuste hindamisel lähtutakse alljärgnevatest üldreeglitest (IFRS 3.36, Lisa B.16):

(a) Väärtpaberid – turuväärtuses; juhul kui turuväärtus ei ole teada, siis õiglane väärtus hinnatuna mõne muu hindamismudeli alusel (näiteks diskonteeritud rahavoogude meetodil);

(b) Nõuded – tõenäoliselt laekuva rahasumma nüüdisväärtuses (lühiajalisi nõudeid ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi nõudeid diskonteeritakse turuintressiga);

(c) Varud:

i) kaubad ja valmistoodang – müügihinnas, miinus müügikulud ja omandava ettevõtte harilik kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;

ii) lõpetamata toodang – valmistoodangu müügihinnas, miinus toote valmistamiseks vajalikud kulutused, müügikulud ja omandava ettevõtte harilik kasumimarginaal sarnaste toodete müügil;

iii) toore ja materjalid – asendusmaksumuses;

(d) Maa ja hooned – turuväärtuses;

(e) Muu põhivara, v.a müügiototel põhivara – turuväärtuses; juhul kui turuväärtus pole usaldusväärselt määratav, siis amortiseeritud asendusmaksumuses;

(f) Müügiototel põhivara – õiglane väärtus, miinus müügikulutused;

(g) Immateriaalne vara – aktiivse turu olemasolul turuväärtuses; kui aktiivset turgu ei ole, siis summas, mida ettevõtte oleks nõus nende varade eest maksma sõltumatute osapoolte vahelises tehingus;

(h) Kohustused, k.a kahjulikud lepingud (vt mõistet juhendi RTJ 8 «Eraldised, tingimuslikud kohustused ja tingimuslikud varad» paragrahvist 28) – maksmisele kuuluva rahasumma nüüdisväärtuses (lühiajalisi kohustusi ei ole vaja diskonteerida; pikaajalisi kohustusi diskonteeritakse turuintressiga);

(i) Tingimuslikud kohustused – summas, mida kolmas osapool oleks nõus maksma selle tingimusliku kohustuse ülevõtmise eest. See summa peab peegeldama kõiki ootusi võimalike tingimusliku kohustusega kaasnevate rahavoogude suhtes, mitte ainult kõige tõenäolisemat summat või eeldatavat maksimaalset või minimaalset rahavoogu. Edasisel kajastamisel peab omandav ettevõtte kajastama tingimuslikku kohustust suuremana kahest järgnevast (IFRS 3.48):

i) summas, milles oleks kohustus kajastatud vastavalt juhendile RTJ 8;

ii) summas, milles tingimuslik kohustus algelt kajastati, miinus vajadusel diskonteerimisest tekkiv kumulatiivne amortisatsioon.

38. Kuigi omandatud netovara õiglase väärtuse määramisel ei oma omandatud varade ja kohustuste «vanad» bilansilised väärtused teoreetiliselt mingit tähtsust, on need praktikas sageli aluseks ostuanalüüsi koostamisel, kuna varade ja kohustuste bilansilised väärtused võivad olla lähedased nende õiglastele väärtustele. Seetõttu võetakse ostuanalüüsi koostamisel tihti aluseks varade ja kohustuste bilansilised väärtused omandatud ettevõttes enne äriühenduse toimumist ning korrigeeritakse neid vajadusel erinevustega võrreldes nende õiglaste väärtustega. Näide ostuanalüüsi koostamisest on toodud käesoleva juhendi lisa 1.

39. Juhul kui äriühenduse käigus omandatakse aktsiad, mitte netovara, ning omandatud tütarettevõtte jääb eraldi juriidilise isikuna edasi eksisteerima, ei kajastata ostuanalüüsis tehtavaid korrigeerimisi omandatud tütarettevõtte aruannetes. Omandava ettevõtte konsolideeritud aruannetes kajastatakse omandatud varasid ja kohustusi nende «uutes»,

ostuanalüüsis määratud õiglastes väärtustes. Ostuanalüüsi käigus tehtud korrigeerimiste mõju konsolideeritud aruannetele on illustreeritud käesoleva juhendi lisas 1.

40. Vähemusosalus omandatavas ettevõttes on vähemusomanikele kuuluv osa omandava ettevõtte netovarade õiglast väärtusest. (IFRS 3.40). Näide vähemusosalusele kuuluva osa arvutamisest ostuanalüüsis ning vähemusosaluse edasisest kajastamisest konsolideeritud aruannetes on toodud käesoleva juhendi lisas 1.

41. Äriühenduse kajastamisel võib esineda situatsioone, kus omandatud ettevõtte varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglast väärtust või omandatud osaluse soetusmaksumust saab määrata ainult esialgselt, kuna aruande koostamise hetkeks puuduvad piisavalt usaldusväärsed andmed nende täpseks määramiseks. Sellisel juhul peab omandav ettevõtte äriühenduse esmakordsel kajastamisel lähtuma esialgselt hinnatud väärtustest. Korrigeerimisi nendes esialgsetes väärtustes tohib teha 12 kuu jooksul pärast omandamise kuupäeva, kajastades neid tagasiulatuvalt, nii nagu need oleksid tehtud juba omandamise kuupäeval (näiteks materiaalse põhivara õiglase väärtuse korrigeerimisel tuleb arvestada ka amortisatsiooni uuelt õiglaselt väärtuselt selle perioodi osas, mis jääb omandamise kuupäeva ja õiglase väärtuse korrigeerimise kuupäeva vahele). Ühtlasi korrigeeritakse ka firmaväärtust või tuluna kajastatud negatiivset firmaväärtust ning eelmise perioodi võrdlusandmeid. (IFRS 3.62).

42. Pärast eelmises paragrahvis kirjeldatud esialgse kajastamise lõpuleviimist tohib ostuanalüüsi muuta vaid vigade korrigeerimiseks vastavalt juhendile RTJ 1 «Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted» (erandiks on korrigeerimised, mis tulenevad paragrahvis 30 kirjeldatud lisatingimustest). Hinnangute muutuste mõju ei kajastata ostuanalüüsi korrigeerimisena, vaid kooskõlas juhendiga RTJ 1 hinnangu toimumise perioodi või tulevaste perioodide tuluna või kuluna. (IFRS 3.63).

Firmaväärtuse arvestus

43. Firmaväärtus on positiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel. Omandamise kuupäeval kajastab omandaja oma konsolideeritud bilansis firmaväärtuse selle soetusmaksumuses immateriaalse varana. (IFRS 3p51). [RTL 2007, 16, 257]

44. Äriühendusest tekkinud firmaväärtus peegeldab seda osa soetusmaksumusest, mis tasuti omandatud ettevõtte selliste varade eest, mida ei ole võimalik eristada ja eraldi arvele võtta. (IFRS 3.52).

45. Edasisel kajastamisel mõõdetakse firmaväärtust tema soetusmaksumuses, millest on maha arvatud võimalikud väärtuse langusest tulenevad akumuleeritud allahindlused. (IFRS 3.54).

46. Äriühendusest tekkinud firmaväärtust ei amortiseerita. Selle asemel tuleb kord aastas (või tihedamini, kui mõni sündmus või asjaolude muutus viitab, et firmaväärtuse väärtus võib olla langenud) läbi viia vara väärtuse languse test. (IFRS 3.55).

47. Firmaväärtus hinnatakse alla tema kaetavale väärtusele, juhul kui see on väiksem bilansilisest jääkmaksumusest. Firmaväärtuse kaetava väärtuse määramisel lähtutakse juhendis RTJ 5 «Materiaalne ja immateriaalne põhivara» kirjeldatud vara väärtuse testist. Firmaväärtuse allahindlust ei tühistata. (IAS 36.124).

Negatiivse firmaväärtuse arvestus

48. Negatiivne firmaväärtus on negatiivne vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara õiglase väärtuse vahel.

49. Negatiivne firmaväärtus tekib olukordades, kus omandatud osaluse soetusmaksumus on väiksem kui omandatud netovara õiglase väärtus. Sõltumatute osapoolte vahelistes tehingutes tekib sellist olukorda suhteliselt harva. Seetõttu tuleks enne negatiivse firmaväärtuse kajastamist omandava ettevõtte bilansis veenduda, et negatiivse firmaväärtuse tekkimine ei ole tingitud ühest alljärgnevast põhjusest:

(a) Äriühendus toimus ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel, mistõttu ostuhind ei peegelda omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellises olukorras tuleb tavapärase ostumeetodi asemel rakendada korrigeeritud ostumeetodit (vt paragrahvid 51–58).

(b) Ostuanalüüsis on tehtud viga omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglase väärtuse mõõtmisel või on äriühenduse soetusmaksumus valesti määratud. Sellises olukorras tuleb esmalt korrigeerida ostuanalüüsi. (IFRS 3.57).

50. Juhul kui äriühendusest tekib negatiivne firmaväärtus, siis peab omandav ettevõtte kajastama koheselt kogu negatiivse firmaväärtuse, mis jääb alles peale eelmises paragrahvis kirjeldatud korrigeerimisi, konsolideeritud kasumiaruandes tuluna. (IFRS 3.56). [RTL 2007, 16, 257]

ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÕTETE VAHEL – KORRIGEERITUD OSTUMEETOD

51. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamisel kajastatakse omandatud osalust teises ettevõttes omandatud netovara bilansilises väärtuses (st nagu omandatud varad ja kohustused olid kajastatud omandatud ettevõtte bilansis). Vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisenä.

52. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamist iseloomustab järgmine valem:

$$\begin{aligned} & \text{Omandatud osaluse soetusmaksumus} \\ - & \text{Omandatud netovara bilansiline väärtus} \\ \hline = & \text{Omakapitali vähenemine või suurenemine} \end{aligned}$$

53. Korrigeeritud ostumeetodit rakendatakse ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel. Selliste äriühenduste puhul ei pruugi äriühendus toimuda turutingimustel, mistõttu tavapärase ostumeetodi rakendamine võib moonutada toimunud tehingu sisu. Nii näiteks ei pruugi ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelistes tehingutes ostuhind kajastada omandatud ettevõtte tegelikku väärtust. Sellest tulenevalt ei oma tavapärast sisu ka firmaväärtus ega negatiivne firmaväärtus.

54. Lisaks turuhinnast erinevale ostuhinnale iseloomustab ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvaid äriühendusi asjaolu, et tehingu käigus ei muutu selliste vähemusaktsionäride osalus, kes ei kuulu äriühenduses osalevaid ettevõtteid kontrollivasse gruppi.

55. Käesolev juhend lähtub seisukohast, et ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste puhul kajastab vahe omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel sisuliselt kontrolliva aktsionäri täiendavat

sissemakset omandava ettevõtte omakapitali (kui soetusmaksumus on väiksem) või väljamakset omandava ettevõtte omakapitalist (kui soetusmaksumus on suurem).

56. Korrigeeritud ostumeetodi rakendamine sarnaneb tavalise ostumeetodiga, välja arvatud alljärgnevad asjaolud:

(a) omandatud ettevõtte varasid, kohustusi ja tingimuslikke kohustusi ei hinnata ostuanalüüsis ümber nende õiglastele väärtustele, vaid neid võetakse ostuanalüüsi koostamisel arvesse nende bilansilistes väärtustes;

(b) vahet omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara bilansilise väärtuse vahel ei kajastata positiivse ega negatiivse firmaväärtusena, vaid seda kajastatakse omandava ettevõtte omakapitali vähenemise või suurenemisenä.

57. Korrigeeritud ostumeetodi tulemusel tekkinud omandava ettevõtte omakapitali suurenemist või vähenemist kajastatakse järgmiselt:

(a) omandatava ettevõtte jaotamata kasumi (katmata kahjumi) summas suurendatakse (vähendatakse) omandava ettevõtte bilansirida «Eelmiste perioodide jaotamata kasum»; ning

(b) summa, mis võrdub omandatud osaluse soetusmaksumuse ja omandatud netovara vahetega, millest on maha arvatud omandatud ettevõtte jaotamata kasum (juurde liidetud omandatud ettevõtte katmata kahjum), kajastatakse omandava ettevõtte bilansikirjel «Ülekurss». Juhul kui kirjel «Ülekurss» eelnevalt kajastatud positiivne jääk ei ole piisav korrigeeritud ostumeetodi rakendamisel tekkinud vahe mahaarvamiseks, kajastatakse seda ületavat osa kirjel «Eelmiste perioodide jaotamata kasum» vähendusena.

58. Näiteid ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste arvestusest on toodud käesoleva juhendi lisas 2.

EMAETTEVÕTTE ÜHINEMINE TÛTARETTEVÕTTEGA

59. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütarettevõttega ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes, kuna ema- ja tütarettevõtte olid juba enne ühinemist üks aruandev üksus.

60. Emaettevõtte juriidiline ühinemine tema 100%-lise tütarettevõttega ei avalda mõju emaettevõtte konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab emaettevõtte oma konsolideerimata aruannetes tütarettevõtte aktsiate kajastamise vastavalt paragrahvides 61–64 kirjeldatule ning hakkab tütarettevõtte varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).

TÛTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE EDASINE KAJASTAMINE

61. Tütarettevõtteid (välja arvatud paragrahvides 63 ja 64 nimetatud tütarettevõtted) kajastatakse (IAS 27.12; 27.37):

(a) konsolideeritud aruannetes rida-realt konsolideerituna (vt paragrahvid 77–99);

(b) konsolideerimata aruannetes soetusmaksumuses või õiglastes väärtuses (vastavalt juhendile RTJ 3), v.a punktis (c) nimetatud juhul;

(c) nende emaettevõtete konsolideerimata aruannetes, kes kooskõlas raamatupidamise seaduse paragrahviga 29 ei pea konsolideeritud aruandeid koostama, soetusmaksumuses, õiglastes väärtuses (vastavalt juhendile RTJ 3) või kapitaliosaluse meetodil (vt paragrahvid 65–76).

62. Sidusettevõtteid (välja arvatud paragrahvis 63 nimetatud sidusettevõtteid) kajastatakse (IAS 28.1; 28.13; 28.35):

(a) investori konsolideeritud aruannetes ja nende investorite konsolideerimata aruannetes, kes ei koosta konsolideeritud aruandeid seetõttu, et neil ei ole investeeringuid tütarettevõtetesse, kapitaliosaluse meetodil (vt paragrahvid 65–76), v.a punktis (d) nimetatud juhul;

(b) investori konsolideerimata aruannetes soetusmaksumuses (vt paragrahvid 64¹–64²) või õiglasest väärtuses (vastavalt juhendile RTJ 3), v.a punktis (c) nimetatud juhul;

(c) nende investorite konsolideerimata aruannetes, kes kooskõlas raamatupidamise seaduse paragrahvi 29 ei pea konsolideeritud aruandeid koostama, soetusmaksumuses (vt paragrahvid 64¹–64²), õiglasest väärtuses (vastavalt juhendile RTJ 3) või kapitaliosaluse meetodil (vt paragrahve 65–76);

(d) nende investorite, kes on riskikapitaliettevõtted, investeerimisfondid või sarnased ettevõtted¹, konsolideeritud aruannetes või konsolideerimata aruannetes juhul, kui nad ei koosta konsolideeritud aruandeid seetõttu, et neil ei ole investeeringuid tütarettevõtetesse, õiglasest väärtuses muutusega läbi kasumiaruande (vastavalt juhendile RTJ 3) või kapitaliosaluse meetodil (vt paragrahve 65–76). [RTL 2008, 8, 97]

¹ Riskikapitaliettevõtted (*venture capital organisations*), investeerimisfondid ja teised sarnased ettevõtted on ettevõtted, mis tegelevad investorite raha paigutamisega ning mille tegevuse tulemuslikkust mõõdetakse lähtudes tehtud investeeringute õiglasest väärtusest.

62¹. Kui tegemist on ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelisest tehingust omandatud osalusega tütar- või sidusettevõttes, siis tuleb paragrahvides 61 ja 62 nimetatud soetusmaksumuseks tuleb lugeda emaettevõtte osalust tütar- või sidusettevõtte netovara bilansilises väärtuses omandamise kuupäeval – vt paragrahvi 51. [RTL 2007, 16, 257]

63. Tütar- ja sidusettevõtteid, mis juba soetamishetkel vastavad juhendis RTJ 5 kirjeldatud müügiotel põhivara kriteeriumitele (st väga tõenäoliselt müüakse 12 kuu jooksul alates soetamishetkest), kajastatakse järgmiselt (IAS 27.12; 28.13–14; IFRS 5.15, 5.38–39):

(a) tütarettevõtted konsolideeritud aruannetes – omandatud tütarettevõtte varad kajastatakse konsolideeritud bilansis eraldi kirjel «Müügiotel põhivarad» ning kohustused eraldi kirjel «Müügiotel põhivaradega seotud kohustused» (mõõdetuna kas nende õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud müügikulutused, või bilansilises väärtuses, olenevalt kumb on madalam);

(b) tütarettevõtted konsolideerimata aruannetes – omandatud tütarettevõtted kajastatakse kas nende õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud müügikulutused, või bilansilises väärtuses, olenevalt kumb on madalam;

(c) sidusettevõtted – omandatud sidusettevõtted kajastatakse kas nende õiglasest väärtuses, millest on maha arvatud müügikulutused, või bilansilises väärtuses, olenevalt kumb on madalam.

64. Vastavalt olulisuse printsiibile on konsolideeritud aruannete koostamisel lubatud rida-realt konsolideerimise asemel rakendada soetusmaksumuse, õiglase väärtuse või kapitaliosaluse meetodit väheoluliste tütarettevõtete kajastamisel.

64¹. Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse investeering algselt tema soetusmaksumuses (ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimunud tehingu puhul omandatud netovara bilansilises väärtuses – vt paragrahvi 51), ning hiljem korrigeeritakse seda vajadusel investeeringu väärtuse langusest tulenevate allahindlustega. Igal bilansipäeval tuleb hinnata, kas on indikatsioone, et investeeringu kaetav väärtus võib olla

langenud alla tema bilansilise väärtuse. Kui selliseid indikatsioone esineb, siis tuleb läbi viia vara väärtuse test. Investeeringu kaetava väärtuse määramisel lähtutakse juhendis RTJ 5 «Materiaalne ja immateriaalne põhivara» kirjeldatud vara väärtuse testist.

[RTL 2007, 16, 257]

64². Soetusmaksumuse meetodi rakendamisel kajastatakse tütar- ja sidusettevõtte poolt makstavad dividendid sel hetkel, kui emaettevõttel tekib õigus neile dividendidele, finantstuluna, v.a see osa dividendidest, mis makstakse välja selle vaba omakapitali arvelt, mille tütar- või sidusettevõtte oli teeninud välja enne selle tütar- või sidusettevõtte soetamist emaettevõtte poolt. Selline osa dividendidest kajastatakse investeeringu vähendusena. [RTL 2007, 16, 257]

KAPITALIOSALUSE MEETOD

65. Kapitaliosaluse meetodil võetakse investeering algselt arvele tema soetusmaksumuses (ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimunud tehingu puhul omandatud netovara bilansilises väärtuses – vt paragrahv 51), mida korrigeeritakse järgmistel perioodidel:

- (a) investori osalusega muutustes investeeringuobjekti omakapitalis;**
- (b) omandamisel tekkinud firmaväärtuse võimalike allahindlustega; ja**
- (c) omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse tuluna kajastamisega vastavalt paragrahvis 50 kirjeldatule. (IAS 28.2; 28.11; 28.23).**

66. Kapitaliosaluse meetodil kajastatakse osalust omandatud ettevõtte varades ja kohustustes ning tekkinud firmaväärtust bilansis netosummana ühel real ning osalust omandatud ettevõtte tuludes ja kuludes kasumiaruandes netosummana ühel real. Kuigi olulise mõju omandamine teises ettevõttes (sidusettevõttes) ei vasta äriühenduse mõistele, rakendatakse sidusettevõtete soetamisel äriühendusega analoogilisi arvestuspõhimõtteid. Firmaväärtuse määramiseks tuleb koostada ostuanalüüs, nagu on kirjeldatud paragrahvides 26–50. Sidusettevõtte soetamisel tekkinud firmaväärtus kajastatakse osana sidusettevõtte bilansilisest maksumusest. Sidusettevõtte soetamisel tekkinud negatiivne firmaväärtus kajastatakse koheselt kasumiaruandes tuluna. (IAS 28.23). [RTL 2007, 16, 257]

67. Kapitaliosaluse meetodil tuleb investori bilansis kajastada kõiki investeeringuobjekti omakapitali muutuseid – nii selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti kasumis/kahjumis, kui ka selliseid, mis kajastuvad investeeringuobjekti muude omakapitali kirjete muutustena.

68. Kapitaliosaluse meetodi kasum/kahjum sisaldab järgmisi elemente (IAS 28.23):

- (a) investori osalus investeeringuobjekti (pärast omandamiskuupäeva tekkinud) kasumis/kahjumis;
- (b) omandamisel tekkinud firmaväärtuse allahindlus;
- (c) juhul kui omandatud varade, kohustuste ja tingimuslike kohustuste õiglased väärtused ostuanalüüsis erinesid nende bilansilistest väärtustest, siis nende vahede elimineerimine (nt ostuanalüüsis ümber hinnatud ja bilansipäevaks müüdüd varude suhtes) või amortisatsioon (nt erinevuste puhul amortiseeruva põhivara bilansiliste ja õiglaste väärtuste vahel);
- (d) investori ja investeeringuobjekti omavahelistest tehingutest tekkinud realiseerimata kasumi/kahjumi elimineerimine.

69. Investori ja sidusettevõtte vahelistes tehingutes tekkinud realiseerimata kasum/kahjum elimineeritakse vastavalt investori osalusele sidusettevõttes (välja arvatud

juhul, kui kahjumi põhjuseks on vara väärtuse langus – sellisel juhul kahjumit ei elimineerita). (IAS 28.22).

70. Näideteks kapitaliosaluse meetodil kajastatavatest muutustest investeringuobjekti omakapitalis, mis ei mõjuta kapitaliosaluse meetodil arvestatavat kasumit/kahjumit, on:
(a) dividendide maksmine investeringuobjekti poolt; ja
(b) investeringuobjekti aktsia(osa-)kapitali suurendamine või vähendamine.

71. Ümberklassifitseerimised investeringuobjekti ühelt omakapitali kirjelt teisele (näiteks kohustusliku reservkapitali moodustamine investeringuobjekti bilansis) ei muuda investeringuobjekti omakapitali, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes. Vaba ja seotud omakapitali vahekord tütar- ja sidusettevõtete bilanssides ei mõjuta vaba ja seotud omakapitali vahekorda emaettevõtte bilansis.

72. Selliseid investeringuobjektiga seotud realiseerimata tulusid ja kulusid, mida vastavalt rahvusvahelistele finantsaruandluse standarditele ja RT juhenditele kajastatakse kasumiaruande asemel omakapitali reservide suurenemise või vähenemisena, kajastatakse ka kapitaliosaluse meetodil investeerija aruandes omakapitali reservide muutusena, mitte kapitaliosaluse meetodi kasumi/kahjumina. Näiteks sellistest realiseerimata tuludest ja kuludest on välismaal asuvate tütar- ja sidusettevõtete valuutakursside ümberarvestusel tekkivad vahed.

73. Juhul kui kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeringuobjekti aruannetes kasutatavad arvestuspõhimõtted erinevad investeerija aruannetes kasutatavatest arvestuspõhimõtetest, tuleb enne kapitaliosaluse meetodi rakendamist teha investeringuobjekti aruannetes vajalikud korrektuurid, et viia need kooskõlla investeerija arvestuspõhimõtetega. (IAS 28.26–27).

74. Juhul kui investeerija osalus kapitaliosaluse meetodil kajastatava investeringuobjekti kahjumis ületab investeringuobjekti bilansilist väärtust, vähendatakse investeringu bilansilist väärtust nullini ning edasisi kahjumeid kajastatakse bilansiväliselt. Erandiks on olukord, kui investeerija on garanteerinud või on kohustatud rahuldama investeringuobjekti kohustusi ning bilansipäeva seisuga ilmneb, et investeringuobjekt ei suuda oma kohustusi täita – sellisel juhul kajastab investeerija oma bilansis nii kohustust kui kapitaliosaluse meetodi kahjumit. (IAS 28.29–30).

75. Investeerija poolt investeringuobjektile antud laene ja muid nõudeid investeringuobjekti vastu, v.a selliseid pikaajalisi nõudeid, mis sisuliselt moodustavad osa investeringust investeringuobjekti, hinnatakse vastavalt nõuete laekumise tõenäosusele (läheldes juhendis RTJ 3 sätestatud reeglitest finantsvarade allahindlusele). Investeringuobjekti negatiivne omakapital võib, kuid ei pruugi, osutada vajadusele investeringuobjekti vastu olevate nõuete allahindluseks. Pikaajalised nõuded, mis sisuliselt moodustavad osa investeringust investeringuobjekti, on sellised nõuded, mille tasumist lähemas tulevikus ei planeerita ja mille tasumine lähitulevikus ei ole ka tõenäoline. Sellised nõuded võivad hõlmata eelisaktsiaid ja pikaajalisi nõudeid või laene, kuid ei sisalda nõudeid ostjate vastu / võlgu tarnijatele ega selliseid pikaajalisi nõudeid, millel on olemas piisav tagatis. Kapitaliosaluse meetodil kajastatavaid kahjumeid, mis ületavad investori investeringu omakapitali, kajastatakse selliste pikaajaliste nõuete, mis sisuliselt moodustavad osa investeringust investeringuobjekti, allahindlusena. (IAS 28.29).

76. Kompleksne näide kapitaliosaluse meetodi rakendamisest on toodud käesoleva juhendi lisa 1.

KONSOLIDEERIMINE

Konsolideeritud aruannete koostamine

77. Konsolideeritud aruannetes kajastatakse emaettevõtte ja tema tütaretevõtete (välja arvatud paragrahvides 63 ja 64 nimetatud tütaretevõtted) finantsnäitajaid niimoodi kokkuliidetuna nagu oleks tegemist ühe ettevõttega. (IAS 27.4; 27.22).

78. Konsolideeritud aruandeid tuleb koostada juhul, kui seda nõuab raamatupidamise seadus. Emaettevõtte võib koostada ja avalikustada konsolideeritud aruandeid ka siis, kui seadus seda ei nõua. Konsolideeritud aruanne vastab Eesti heale raamatupidamistavale ainult juhul, kui selles kasutatud arvestuspõhimõtted, esitusviis ja avalikustatav informatsioon vastavad raamatupidamise seaduse ja kõigi Raamatupidamise Toimkonna juhendite nõuetele.

79. Konsolideeritud raamatupidamise aastaaruanne koosneb konsolideeritud bilansist, kasumiaruandest, rahavoogude aruandest, omakapitali muutuste aruandest ja vastavatest lisadest, mis sisaldavad muuhulgas emaettevõtte konsolideerimata bilanssi, kasumiaruannet, rahavoogude aruannet ja omakapitali muutuste aruannet.

80. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb lähtuda samadest põhimõtetest nagu konsolideerimata aruannete koostamisel, välja arvatud asjaolu, et kõik andmed esitatakse ema- ja tütaretevõtete kohta tervikuna, nagu oleks tegemist ühe majandusüksusega. Konsolideeritud aruande lisad peavad sisaldama analoogilist informatsiooni, nagu konsolideerimata aruande lisad; see tähendab, et nad peavad vastama kõigi Raamatupidamise Toimkonna juhendite nõuetele lisades avalikustatava informatsiooni osas.

81. Konsolideeritud aruannetes tuleb rida-realt konsolideerida kõik kontserni poolt kontrollitavad tütaretevõtted (sh ka tütaretevõtete tütaretevõtted jne), välja arvatud paragrahvides 63 ja 64 nimetatud tütaretevõtted. Konsolideerida tuleb ka nn «eriotstarbelised ettevõtted» (*special purpose entities*), juhul kui kontsern omab nende üle sisulist kontrolli, sõltumata sellest, kas kontsern omab osalust nende omakapitalis või mitte. (SIC 12.8–10).

Konsolideerimise üldpõhimõtted

82. Konsolideerimise peamised raamatupidamisprotseduurid on järgmised (IAS 27.22):

- (a) emaettevõtte ja tütaretevõtete finantsnäitajad (nii bilansi-, kasumiaruande ja rahavoogude aruande kirjed kui ka lisades ja muudes aruande osades avalikustatavad finantsnäitajad) liidetakse rida-realt (enne soetamispäeva tekkinud tütaretevõtte tulused ja kulusid ning rahavoogusid ei lülitata konsolideeritud kasumiaruandesse ja rahavoogude aruandesse);**
- (b) emaettevõtte bilansis kajastatud investeeringud tütaretevõttesse elimineeritakse emaettevõtte osaluste vastu tütaretevõtete omakapitalis;**
- (c) juhul kui teatud tütaretevõttes on emaettevõtte osalus väiksem kui 100%, eraldatakse vähemusaktsionärile kuuluv osa selliste tütaretevõtete netovarast ja aruandeperioodi kasumist/kahjumist;**
- (d) elimineeritakse täielikult kõik kontsernisisesed nõuded ja kohustused, kontserni ettevõtete vahelised tehingud ning nende tulemusena tekkinud realiseerimata kasumid ja kahjumid (IAS 27.24–25);**

(e) juhul kui tütarettevõtete bilanssides on kajastatud finantsinvesteeringuna emaettevõtte aktsiaid, klassifitseeritakse need konsolideeritud bilansis ümber oma aktsiateks.

83. Konsolideeritud aruannete koostamisel tuleb veenduda, et kõikide konsolideeritavate tütarettevõtete aruanded oleksid koostatud järgides samu arvestuspõhimõtteid. Juhul kui mõni konsolideeritav tütarettevõtte on koostanud oma aruande mingitest muudest põhimõtetest lähtuvalt (näiteks mõne välisriigi raamatupidamistavade kohaselt), tuleb enne konsolideerimise läbiviimist teha tütarettevõtte aruannetes vajalikud korrigeerimid, et viia need kooskõlla kontserni arvestuspõhimõtetega. (IAS 27.28–29).

84. Tütarettevõtted konsolideeritakse alates nende omandamise kuupäevast kuni müügikuupäevani. Juhul kui tütarettevõtte müüakse aruandeperioodi jooksul, kajastatakse konsolideeritud kasumiaruandes müüdü tütarettevõtte tulusid ja kulusid kuni müügikuupäevani. Vahet müügihinna ja tütarettevõtte netovara bilansilise väärtuse vahel kontserni bilansis (kaasa arvatud firmaväärtus) müügikuupäeva seisuga kajastatakse kasumi/kahjumina tütarettevõtte müügist. (IAS 27.30).

85. Juhul kui tütarettevõttest müüakse teatud osa, nii et emaettevõtte kaotab pärast müüki ettevõtte üle kontrolli, lõpetatakse alates müügikuupäevast ettevõtte konsolideerimine ning jätkatakse tema kajastamist kas sidusettevõttena (vastavalt paragrahvis 62 kirjeldatule) või finantsinvesteeringuna (õiglasel väärtuses või korrigeeritud soetusmaksumuse meetodil vastavalt juhendile RTJ 3). Allesjääva investeeringu osa bilansilist väärtust müügikuupäeval loetakse tema uueks soetusmaksumuseks. (IAS 27.31–32).

86. Vähemusosalust kajastatakse konsolideeritud bilansis omakapitali koosseisus eraldi emaettevõtte omanikele kuuluvast omakapitalist (vaata ka juhendi RTJ 2 lisas 1 esitatud bilansiskeemi) ning konsolideeritud kasumiaruandes eraldi kirjel (vaata ka juhendi RTJ 2 lisas 2 esitatud kasumiaruandeskeeme). (IAS 27.33).

87. Juhul kui vähemusaktsionärile kuuluv osa konsolideeritava tütarettevõtte kahjumist ületab vähemusosaluse bilansilist väärtust (st kui tütarettevõtte omakapital on negatiivne), ei kajastata konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust, vaid kogu negatiivne omakapital kajastatakse kontserni kahjumina. Erandiks on olukord, kui vähemusaktsionär on kohustatud ja on võimeline katma tütarettevõtte kahjumeid – sellisel juhul kajastatakse konsolideeritud bilansis negatiivset vähemusosalust. (IAS 27.35).

Välismaal asuvate äriüksuste konsolideerimine

88. Välismaal asuvate tütarettevõtete ja muude äriüksuste konsolideerimiseks arvestatakse nende aruanded nende arvestusvaluutast ümber emaettevõtte esitlusvaluutasse. (IAS 21.17–18). [RTL 2007, 16, 257]

89. Raamatupidamisaruannete koostamisel tuleb iga tütarettevõtte puhul kindlaks määrata tema arvestusvaluuta. Juhul kui tütarettevõtte arvestusvaluuta langeb kokku emaettevõtte esitlusvaluutaga, kuid tütarettevõtte esitab oma aruanded emaettevõtte konsolideerimiseks oma arvestusvaluutast erinevas valuutas, siis tuleb tütarettevõtte aruannete ümberarvestamisel lähtuda paragrahvidest 97–99. Juhul kui tütarettevõtte arvestusvaluuta ei lange emaettevõtte esitlusvaluutaga kokku, siis tuleb selle tütarettevõtte finantsnäitajate ümberarvestamisel lähtuda paragrahvidest 91–96. (IAS 21.17–18). [RTL 2007, 16, 257]

90. Arvestus- ja esitlusvaluuta mõisted on selgitatud juhendi RTJ 1 «Raamatupidamise aastaaruande koostamise üldpõhimõtted» paragrahvides 84–90. Välismaise tütaretevõtte arvestusvaluutaks on enamasti tema asukohamaa valuuta, kuid selleks võib olla ka mõni muu valuuta (sh emaettevõtte esitlusvaluuta). Juhul kui juhendis RTJ 1 toodud kriteeriumid ei anna selget vastust välismaise tütaretevõtte arvestusvaluuta määramisel, siis tuleb täiendavalt arvestada järgnevaid lisategureid hindamaks seda, kas selle tütaretevõtte arvestusvaluuta ühtib emaettevõtte esitlusvaluutaga või mitte. Välismaise tütaretevõtte arvestusvaluuta ei ühti tõenäoliselt emaettevõtte esitlusvaluutaga, juhul kui (IAS 21.11):

- (a) tütaretevõtte juhtkonnal on oluline autonoomsus igapäevastes äriotsustes;
- (b) tehinguid emaettevõttega on suhteliselt vähe;
- (c) tütaretevõtte tegevust finantseeritakse rohkem kohalike laenudega kui emaettevõtte või teiste kontserni ettevõtete poolt;
- (d) enamus tütaretevõtte kulutustest (näiteks töötajate palgad, tooraine jne) on fikseeritud kohalikus vääringus;
- (e) enamus tütaretevõtte sissetulekutest ei ole fikseeritud emaettevõtte vääringus;
- (f) tütaretevõtte tegevus ei mõjuta otseselt emaettevõtte rahavooge. [RTL 2007, 16, 257]

91. Kui tütaretevõtte arvestusvaluuta ei lange emaettevõtte esitlusvaluutaga kokku, siis kasutatakse tütaretevõtte välisvaluutas koostatud aruannete ümberarvestusel järgmisi valuutakursse (IAS 21.39–40):
(a) Kõik vara ja kohustuste kirjed hinnatakse ümber bilansipäeva kursi alusel;
(b) tulud ja kulud ja muud omakapitali muutused hinnatakse ümber nende tekkimise päeva kursiga (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi). [RTL 2007, 16, 257]

92. Näiteks tuleb eelmises paragrahvis kirjeldatud ümberarvestust rakendada olukorras, kus Eestis asuval emaettevõttel, kelle esitlusvaluutaks on Eesti kroon, on Lätis tütaretevõtte, kelle arvestusvaluutaks on Läti latti, ning kes esitab oma aruanded emaettevõttele konsolideerimiseks Läti lattides. [RTL 2007, 16, 257]

93. Kuna erinevate komponentide ümberhindluseks kasutatakse erinevaid valuutakursse, tekib ümberhindluse käigus ümberhindluse vahe, mida kajastatakse omakapitalis kirjel «Realiseerimata kursivahed». Juhul kui emaettevõtte osalus tütaretevõttes on väiksem kui 100%, eraldatakse realiseerimata kursivahedest ka vähemusomanikele kuuluv osa. (IAS 21.41).

94. Juhul kui emaettevõtte on andnud paragrahvis 91 kirjeldatud tütaretevõttele pikaajalist laenu (või saanud selliselt tütaretevõttelt pikaajalist laenu), mille tagasimakset ei ole lähemas tulevikus ette näha, siis kujutab selline laen sisuliselt osa emaettevõtte netoinvesteeringust tütaretevõttesse. Selliste laenude ümberhindlusest tekkinud kursivahesid kajastatakse omakapitali kirjel «Realiseerimata kursivahed» (mitte valuutakursi kasumi/kahjumina kasumiaruandes) analoogiliselt netovara ümberhindlusest tekkinud vahedega. (IAS 21.15; 32–33).

95. Paragrahvis 91 kirjeldatud tütaretevõtte müügil klassifitseeritakse omakapitali kirjel «Realiseerimata kursivahed» kajastatud summad ümber aruandeaasta kasumisse/kahjumisse. (IAS 21.48–49).

96. Paragrahvis 91 kirjeldatud tütaretevõtte omandamisel tekkinud firmaväärtust ning selle omandamisega seotud varade ja kohustuste bilansiliste maksumuste õiglase väärtuse korrigeerimisi käsitletakse tütaretevõtte varade ja kohustustena ja seega hinnatakse need ümber bilansipäeva kursi alusel vastavalt paragrahvile 91. (IAS 21.47).

97. Kui tütaretevõtte arvestusvaluuta langeb kokku emaettevõtte esitlusvaluutaga, kuid tütaretevõtte esitab oma aruanded emaettevõttele konsolideerimiseks oma arvestusvaluutast erinevas valuutas, siis hinnatakse tütaretevõtte välisvaluutas koostatud aruanded ümber selliselt, nagu oleks need algusest peale olnud koostatud tema arvestusvaluutas (IAS 21.21; 21.23–25):

(a) monetaarsed varad ja kohustused ning õiglase väärtuse meetodil kajastatavad mittemonetaarsed varad ja -kohustused hinnatakse ümber bilansipäeva kursi alusel;
(b) muud vara ja kohustuste kirjed hinnatakse ümber soetamispäeva kursi alusel (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi);
(c) tulud, kulud ja muud omakapitali muutused hinnatakse ümber nende tekkimise päeva kursiga (praktilistel kaalutlustel on lubatud kasutada ka perioodi kaalutud keskmist kurssi). Erandiks on kulud ja tulud, mis on seotud soetamispäeva kursiga kajastatava vara või kohustuse maksumusega (nt põhivara kulum) – selliseid kulusid ja tulusid kajastatakse lähtudes nendega seotud varade või kohustuste soetuspäeva kursist. [RTL 2007, 16, 257]

98. Näiteks tuleb eelmises paragrahvis kirjeldatud ümberarvestust rakendada olukorras, kus Eestis asuval emaettevõttel, kelle esitlusvaluutaks on Eesti kroon, on Lätis tütaretevõtte, kelle tegelik arvestusvaluuta on vastavalt paragrahvis 90 toodud kriteeriumitele samuti Eesti kroon, kuid kes peab oma igapäevast raamatupidamist ja esitab oma aruanded emaettevõttele konsolideerimiseks Läti lattetides. [RTL 2007, 16, 257]

99. Paragrahvis 96 kirjeldatud tütaretevõtte aruannete ümberhindlusel tekkinud valuutakursside vahesid kajastatakse kasumiaruandes valuutakursi kasumi/kahjumina. (IAS 21.28).

LISADES AVALIKUSTATAV INFORMATSIOON

100. Aruandeaastal toimunud äriühenduste kohta avalikustatakse konsolideeritud aastaaruandes järgmine informatsioon:

(a) omandatud ettevõtte nimi ja omandatud osalusprotsent;
(b) omandamise kuupäev;
(c) kas tegemist oli sõltumatute osapoolte vahelise või ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelise äriühendusega;
(d) omandatud osaluse soetusmaksumus ja selle erinevate komponentide kirjeldus, k.a omandamisega otseselt seotud väljaminekud;
(e) omandatud netovara õiglase väärtus ja tekkinud firmaväärtus (või omakapitalis kajastatud muutus, kui tegemist oli ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahelise äriühendusega);
(f) omandamisel tekkinud negatiivse firmaväärtuse summa ja kasumiaruande rida, millel on kajastatud sellest tekkinud tulu;
(g) ostuhinda mõjutavad lisatingimused, mille mõju sõltub tulevikus asetleidvatest sündmustest. [RTL 2007, 16, 257]

101. Konsolideeritud aastaaruandes avalikustatakse aruandeaastal tehtud korrigeerimised, mis on seotud käesoleval ja eelnevatel aastatel toimunud äriühenduste ümberarvestusega (muuhulgas esmakordse kajastamise lõpuleviimisega seotud korrigeerimised, lisatingimustest tulenevad ostuhinna korrigeerimised ja vigade korrigeerimised). [RTL 2007, 16, 257]

102. Firmaväärtuste kohta avalikustatakse konsolideeritud aastaaruandes juhendis RTJ 5 immateriaalsete varade kohta nõutav informatsioon. [RTL 2007, 16, 257]

103. Tütar- ja sidusettevõtete kohta avalikustatakse konsolideeritud aastaaruandes järgmine informatsioon:
(a) millist paragrahvides 61–64 nimetatud arvestusmeetodit on rakendatud tütar- ja sidusettevõtete kajastamisel;
(b) tütar- ja sidusettevõtete loetelu ja asukohamaad;
(c) osalusprotsent tütar- ja sidusettevõtte omakapitalis;
(d) sidusettevõtte osaluste bilansilised väärtused;
(e) aruandeperioodi jooksul võõrandatud osalused; nende müügihind ja võõrandamisel saadud kasum/kahjum. [RTL 2007, 16, 257]

103¹. Emaettevõtte konsolideerimata aruannetes avalikustatakse tütar- ja sidusettevõtete kohta paragrahvides 100, 101 ja 103 nimetatud informatsioon ning tütarvõtete osaluste bilansilised väärtused emaettevõtte bilansis. Juhul kui emaettevõtte kajastab konsolideerimata aruannetes osalusi tütar- ja sidusettevõtetes soetusmaksumuses või õiglasel väärtusel, ei kuulu avaldamisele paragrahvi 100 punktides (e) ja (f) nimetatud andmed. [RTL 2007, 16, 257]

JÕUSTUMINE

104. Käesoleva Raamatupidamise Toimkonna juhendi rakendamine on kohustuslik äriühendustele, mis toimuvad 1.01.2005 ja hiljem algavatel aruandeperioodidel, ning raamatupidamise aastaaruannetele, mida koostatakse 1.01.2005 ja hiljem algavate aruandeperioodide kohta.

104¹. Käesoleva Raamatupidamise Toimkonna juhendi paragrahvi 62 punkti (d) rakendamine on kohustuslik raamatupidamise aastaaruannetele, mida koostatakse 1.01.2008 ja hiljem algavate perioodide kohta. Nimetatud punkti varasem rakendamine on soovituslik. [RTL 2008, 8, 97]

105. Käesolevas juhendis toodud äriühendusi puudutavaid paragrahve (s.o paragrahvid 11–58) ei rakendata tagasiulatuvalt (see tähendab, et ei korrigeerita varasemate perioodide aruandeid), v.a juhul, kui ettevõttel on teada kogu käesoleva juhendi rakendamiseks vajalik informatsioon varem toimunud äriühenduste kohta (k.a õiglasel väärtusel) ja ta rakendab ka juhendi RTJ 5 uut versiooni alates sellest hetkest, mil varasem korrigeeritav äriühendus toimus.

106. Firmaväärtuste osas, mis tekkisid enne käesoleva juhendi kehtima hakkamist toimuvate äriühenduste tulemusena, tuleb esimese majandusaasta alguses, millal käesolevat juhendit rakendama hakatakse:
(a) lõpetada firmaväärtuse amortiseerimine;
(b) elimineerida selle hetkeni akumuliseerunud amortisatsioon firmaväärtuse soetusmaksumuse vastu;
(c) alustada väärtuse testi tegemist vastavalt juhendile RTJ 5.

107. Negatiivsete firmaväärtuste osas, mis tekkisid enne käesoleva juhendi kehtima hakkamist toimuvate äriühenduste tulemusena, tuleb esimese majandusaasta alguses, millal käesolevat juhendit rakendama hakatakse, selle bilansiline väärtus kanda jaotamata kasumisse.

108. Käesoleva juhendi tütar- ja sidusettevõtete edasist kajastamist puudutavate paragrahvide (s.o paragrahvid 61–99) rakendamine toimub tagasiulatuvalt (v.a paragrahv 96, mida ei pea tagasiulatuvalt rakendama äriühendustele, mis on toimunud enne

käesoleva juhendi jõustumist); see tähendab, et korrigeeritakse varasemate perioodide finantsnäitajaid nii, nagu oleksid käesoleva juhendi nõuded kogu aeg kehtinud.

<u>Näide – tagasiulatuv rakendamine tütaretevõtete kajastamisel konsolideerimata aruannetes, kui kapitaliosaluse meetodi asemel rakendatakse soetusmaksumuse meetodit</u>			
<u>Taustinformatsioon:</u>			
Ettevõttel A on 100%-lise osalusega tütaretevõtte B. Tütaretevõtte B soetati 2002. aastal 3 000 tuhande krooni eest. Investeeringult tütaretevõttesse on ettevõtte A kajastanud kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasumeid aastate lõikes järgmiselt:			
2002: 200 tuhat krooni,			
2003: 800 tuhat krooni,			
2004: 600 tuhat krooni.			
2004. aastal sai ettevõtte A tütaretevõttelt dividende summas 500 tuhat krooni.			
Järelikult on ettevõtte A bilansis seisuga 31.12.2004 kajastatud investeering tütaretevõtte aktsiatesse summas 3 000 + 200 + 800 + 600 – 500 = 4 100 tuhat krooni.			
<u>Korrigeerimiskanded seoses uue arvestusmeetodi rakendamisega 1.01.2005:</u>			
Varaseima aruandes esitatud perioodi algsaldo korrigeerimine (seisuga 1.01.2004):			
D Jaotamata kasum (enne 1.01.2004 kajastatud kasum)		1000	
K Investeering tütaretevõttesse		1000	
2004. aasta kasumi korrigeerimine (600 kasum – 500 dividendid):			
D 2004. aasta kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum		600	
K 2004. aasta dividenditulu		500	
K Investeering tütaretevõttesse		100	
Seega 2005. aasta aruande võrdlusandmetes kajastatakse bilansis seisuga 31.12.2004 investeeringut tütaretevõttesse summas 3 000 tuhat krooni (mis võrdub investeeringu esialgse soetusmaksumusega) ning kasumiaruandes 2004. aasta kohta dividenditulu summas 500 tuhat krooni (varasema kapitaliosaluse meetodi tulu summas 600 tuhat krooni asemel).			
<u>Astaaruande lisades on rakendatud arvestusmeetodi muudatuse kohta avalikustatud järgmine informatsioon:</u>			
Seoses Raamatupidamise Toimkonna juhendi RTJ 11 uue versiooni jõustumisega muutus alates 1. jaanuarist 2005 tütaretevõtete kajastamisel rakendatav arvestusmeetod emaettevõtte konsolideerimata aruannetes. Kuni 2004. aastani rakendati tütaretevõtete kajastamisel konsolideerimata aruannetes kapitaliosaluse meetodit, kuid alates 2005. aastast on tütaretevõtted kajastatud soetusmaksumuse meetodil. Selle muutusega seoses on korrigeeritud eelnevate perioodide võrdlusandmeid emaettevõtte konsolideerimata aruandes järgmiselt:			
Bilanss			
	31.12.2004	Korrigeerimine	31.12.2004
	eelnev		korrigeeritud
Investeeringud tütaretevõttesse	4 100	-1100	3 000
Jaotamata kasum	20 100	-1100	19 000
Kasumiaruanne			
	2004. a	Korrigeerimine	2004. a
	eelnev		korrigeeritud
Finantstulud ja -kulud	600	-100	500

109. Käesoleva juhendi jõustumisel kaotab juhendi RTJ 11 eelmine versioon (RTL 2003, 10, 117) kehtivuse.

VÕRDLOS RAHVUSVAHELISTE FINANTSARUANDLUSE STANDARDITEGA (IFRS)

110. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted sõltumatute osapoolte vahel toimuvate äriühenduste arvestuseks ostumeetodil on üldjoontes kooskõlas standardis IFRS 3 sätestatud põhimõtetega.

111. Erinevalt juhendist RTJ 11 ei reguleeri IFRS 3 ega muud rahvusvahelised finantsaruandluse standardid ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamist. Käesolevas juhendis kirjeldatud korrigeeritud ostumeetodi väljatöötamisel on võetud arvesse eri riikide praktikat ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel toimuvate äriühenduste kajastamisel.

112. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted kapitaliosaluse meetodi rakendamiseks on kooskõlas standardis IAS 28 sätestatud põhimõtetega.

113. Juhendis RTJ 11 sätestatud põhimõtted tütaretevõtete konsolideerimiseks on kooskõlas standardites IAS 27 ja IAS 21 sätestatud põhimõtetega.

114. Juhendis RTJ 11 on erinevalt IAS 27 sätestatust lubatud investeringuid tütar- ja sidusettevõtetesse kajastada emaettevõtte ja investori konsolideerimata aruannetes ka kapitaliosaluse meetodil, juhul kui emaettevõtte või investor ei koosta konsolideeritud aruandeid raamatupidamise seaduse paragrahvis 29 toodud erandite tõttu.

115. IFRS 3, IAS 27, IAS 28 ja IAS 21 nõuavad suurema hulga informatsiooni avalikustamist raamatupidamise aastaaruande lisades kui RTJ 11.

LISA 1 – OSTUMEETODI RAKENDAMINE NING TÜTAR- JA SIDUSETTEVÕTETE KAJASTAMINE

Näide 1.1 – tütaretevõtte kajastamine konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes

Ettevõtte A soetas endale 30.06.2005 80% tütaretevõtte B aktsiatest hinnaga 200 000 krooni. Tütaretevõtte bilansiline omakapital seisuga 30.06.2005 oli 160 000 krooni. Tütaretevõtte varade ja kohustuste bilansilised väärtused olid omandamise kuupäeva seisuga ligilähedased nende õiglastele väärtustele, välja arvatud põhivara, mille õiglane väärtus oli 20 000 krooni võrra kõrgem (nende põhivara objektide, mille õiglane väärtus erineb bilansilisest väärtusest, järelejäänud kasulik tööiga oli omandamise hetkel 10 aastat), ja varud, mille õiglane väärtus oli 10 000 krooni võrra madalam.

Tütaretevõtte B bilanss	30.06.2005
Varad	
Raha	10 000
Nõuded	20 000
Varud	120 000
Põhivara	300 000
Kokku	450 000
Kohustused	
Hankijad	190 000
Laenud	100 000
Kokku	290 000

Omakapital	
Aksia(osa-)kapital	100 000
Jaotamata kasum	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000
Kokku	160 000

Tütarettevõtte kasum 2005. aastal on 80 000 krooni, sellest 20 000 tekkis enne 30.06.2005 ja 60 000 pärast 30.06.2005. Kõik 30.06.2005 seisuga bilansis olnud varud olid aasta lõpuks müüdnud. Emaettevõtte müüs 31.12.2005 tütarettevõttele 100 000 krooni eest varusid, mille jääkväärtus emaettevõtte bilansis oli 50 000 krooni. Samuti oli emaettevõtte andnud tütarettevõttele laenu, mille saldo seisuga 31.12.2005 oli 100 000 krooni. Rohkem tehinguid ema- ja tütarettevõtte vahel 2005. aastal ei toimunud. Juhtkonna hinnangul (toetudes spetsialistide abile) on tütarettevõtte kaetav väärtus (mis on võrdne ka tema õiglase väärtusega) 31.12.2005 seisuga 252 500 krooni.

(a) Kuidas tuleb kajastada 30.06.2005 toimunud äriühendust (ostuanalüüs)?

(b) Kuidas kajastada investeringut tütarettevõttesse emaettevõtte konsolideerimata bilansis seisuga 30.06.2005 ja 31.12.2005?

(c) Milline näeb välja ettevõtete A ja B konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.2005, lähtudes käesoleva näite osas (c) esitatud mõlema ettevõtte bilanssidest?

(a) Ostuanalüüs seisuga 30.06.2005:

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglased väärtused
Varad			
Raha	10 000	-	10 000
Nõuded	20 000	-	20 000
Varud	120 000	-10 000	110 000
Põhivara	300 000	+20 000	320 000
Kokku	450 000	+10 000	460 000
Kohustused			
Hankijad	190 000	-	190 000
Laenud	100 000	-	100 000
Kokku	290 000	-	290 000
Omakapital			
Aksia(osa-)kapital	100 000	-	100 000
Jaotamata kasum	40 000	-	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000	-	20 000
Korrigeerimised	-	+10 000	10 000
Kokku	160 000	+10 000	170 000
Netovara			170 000
Vähemusosalus (20%)			34 000
Omandatud netovara			136 000
Soetusmaksumus			200 000
Firmaväärtus			64 000

Vahet soetusmaksumuse (200 000) ja omandatud netovara õiglase väärtuse (136 000) vahel kajastatakse firmaväärtusena (64 000).

(b) Investeering emaettevõtte konsolideerimata bilansis

Omandamise kuupäeval ehk 30.06.2005 kajastatakse emaettevõtte konsolideerimata bilansis investeeringu tema soetusmaksumuses ehk summas 200 000 krooni:

D Investeering tütarettevõttesse B	200 000
K Raha	200 000

Edasi kajastatakse emaettevõtte konsolideerimata aruannetes investeeringut tütarettevõttesse sõltuvalt emaettevõtte poolt valitud arvestusmeetodist järjepidevalt kas tütarettevõtte (i) soetusmaksumuses või (ii) õiglases väärtuses.

(i) Soetusmaksumuse meetod – täiendavat raamatupidamiskannet majandusaasta lõpus ei tehta (juhul kui tütarettevõtte kaetav väärtus bilansipäeval oleks langenud allapoole tema soetusmaksumust, tuleks kajastada investeeringu väärtuse langust).

(ii) Õiglase väärtuse meetod – kuna tütarettevõtte õiglase väärtuse kokku on 252 500 krooni, siis emaettevõttele kuuluva osa (80%) õiglase väärtuse on 202 000 krooni.

Emaettevõtte kajastab oma kasumi õiglase väärtuse muutusest summas 2000 krooni:

D Investeering tütarettevõttesse B	2000
K Finantstulu	2000

(c) Konsolideerimine

Näites on lähtunud järgmistest ettevõtete A ja B bilanssidest seisuga 31.12.2005 (emaettevõtte bilansis on investeering tütarettevõttesse kajastatud soetusmaksumuses):

	Emaettevõtte A	Tütarettevõtte B
Varad		
Raha	150 000	70 000
Nõuded	80 000	50 000
Varud	50 000	200 000
Antud laenud	100 000	–
Investeering tütarettevõttesse	200 000	–
Firmaväärtus	–	–
Põhivara	320 000	280 000
Kokku	900 000	600 000
Kohustused		
Hankijad	260 000	180 000
Laenud	40 000	200 000
Kokku	300 000	380 000
Omakapital		
Vähemusosalus	–	–
Aksia(osa-)kapital	400 000	100 000

Jaotamata kasum	100 000	40 000
Aruandeaasta kasum	100 000	80 000
Kokku	600 000	220 000

Konsolideerimist on soovitatav alustada emaettevõtte bilansis kajastatud «Investeeringu tütarettevõttesse» elimineerimisega tütarettevõtte omakapitali vastu. Juhul kui mõlemad summad on võrdsed, on elimineerimine lihtne. Antud näites on aga need summad üksteisest erinevad, mistõttu on oluline teada erinevuse põhjuseid.

Investeeringu omakapital (220 000) erineb investeeringu bilansilisest väärtusest emaettevõtte bilansis (200 000) alljärgnevatel põhjustel:

Investeeringu omakapital

- aktsiakapital soetushetkel	100 000
- jaotamata kasum soetushetkel	40 000
- aruandeaasta kasum soetushetkel	20 000
- aruandeaasta kasum pärast soetust	60 000
Kokku	220 000

Tütarettevõtte netovara bilansilise ja õiglase väärtuse vahed soetushetkel:

- põhivara	20 000
- varud	-10 000

Vähemusosalus:

- soetushetkel	-34 000
- pärast soetust tekkinud kasumist (20% 60 000-st)	-12 000
Emaettevõtte osalus pärast soetust tekkinud kasumis (80% 60 000-st)	-48 000
Firmaväärtus	64 000
Investeering emaettevõtte bilansis	200 000

Teades erinevuse põhjuseid, saame koostada ka vastava elimineerimiskande:

D Tütarettevõtte omakapital (omakapitali kirjed kokku)	220 000
D Firmaväärtus	64 000
D Põhivara	20 000
K Varud	10 000
K Vähemusosalus (34 000+12 000)	46 000
K Aruandeaasta kasum	48 000
K Investeering tütarettevõtte aktsiatesse	200 000

Konsolideeritud aruande koostamisel tuleb üle vaadata, kas ja millises summas peab ostuanalüüsi põhjal tekkinud netovara bilansiliste ja õiglase väärtuste erinevusi elimineerima või amortiseerima. Antud näite puhul on allahinnatud varud on 31.12.2005 seisuga müüdnud, seega tuleb ka vastav allahindlus elimineerida:

D Varud	10 000
K Aruandeaasta kasum (kaubakulud)	10 000
D Aruandeaasta kasum (vähemusosalusele kuuluv kasum)	2 000

K Vähemusosalus (bilansis) 2 000

Samuti tuleb põhivara õiglase väärtuse ja bilansilise väärtuse vahet summas 20 000 krooni amortiseerida põhivara allesjäänud eluea jooksul (ehk käesoleva näite puhul 10 aasta jooksul, millest 2005. aastasse jääb pool aastat):

D Aruandeaasta kasum (amortisatsioonikulu) 1 000
 K Põhivara 1 000
 D Vähemusosalus (bilansis) 200
 K Aruandeaasta kasum (vähemusosalusele kuuluv kasum) 200

Lisaks eeltoodule on veel vaja elimineerida vastastikused nõuded ja kohustused ning realiseerimata kasum varude müügist ematettevõtte poolt tütarettevõttele:

D Laenukohustused 100 000
 K Antud laenud 100 000
 D Aruandeaasta kasum (kaubakulud) 50 000
 K Varud 50 000

Majandusaasta lõpus tuleb teha firmaväärtusele väärtuse test. Algandmetes toodud kaetavat väärtust 252 500 krooni tuleb võrrelda konsolideerimisel kasutatava netovara ja firmaväärtuse bilansilise väärtusega. Antud näidete puhul:

80% tütarettevõtte netovarast (80% 220 000-st) 176 000
 80% põhivara amortiseeritud korrigeerimisest ostuanalüüsis (80% 19 000-st) 15 200
 Realiseerimata kasum ema- ja tütarettevõtte vahelisest varude müügist -50 000
 Kokku konsolideerimisel kasutatava netovara bilansiline väärtus 141 200
 Firmaväärtus 64 000
Kokku 205 200
80% tütarettevõtte kaetavast väärtusest 202 000

Kuna kaetav väärtus on 3200 krooni võrra madalam konsolideerimisel kasutatava tütarettevõtte netovara ja firmaväärtuse bilansilisest väärtusest, siis tuleb firmaväärtust selle summa võrra alla hinnata:

D Aruandeaasta kasum (firmaväärtuse allahindluse kulu) 3 200
 K Firmaväärtus 3 200

Kokkuvõttes näeb konsolideeritud bilanss seisuga 31.12.2005 välja järgmine:

	Ema	Tütar	Elimineerimised	Konsolideeritud
Varad				
Raha	150 000	70 000		220 000
Nõuded	80 000	50 000		130 000
Varud	50 000	200 000	-50 000	200 000
Antud laenud	100 000	-	-100 000	0
Investeering tütarettevõttesse	200 000	-	-200 000	0
Firmaväärtus	-	-	64 000-3 200	60 800

Põhivara	320 000	280 000	20 000-1 000	619 000
Kokku	900 000	600 000	-270 200	1 229 800
Kohustused				
Hankijad	260 000	180 000		440 000
Laenud	40 000	200 000	-100 000	140 000
Kokku	300 000	380 000	-100 000	580 000
Omakapital				
Vähemusosalus	-	-	46 000+2 000-200	47 800
Aksia(osa-)kapital	400 000	100 000	-100 000	400 000
Jaotamata kasum	100 000	40 000	-40 000	100 000
Aruandeaasta kasum	100 000	80 000	-80 000+48 000+ 8 000-800-3200-50 000	102 000
Kokku	600 000	220 000	-170 200	649 800

Näide 1.2 – sidusettevõtte kajastamine konsolideeritud ja konsolideerimata aruannetes

Ettevõtte A soetas endale 30.06.2005 40% sidusettevõtte B aktsiatest hinnaga 100 000 krooni. Sidusettevõtte bilansiline omakapital seisuga 30.06.2005 oli 160 000 krooni. Sidusettevõtte varade ja kohustuste bilansilised väärtused olid omandamise kuupäeva seisuga ligilähedased nende õiglastele väärtustele, välja arvatud põhivara, mille õiglase väärtus oli 20 000 krooni võrra kõrgem (nende põhivara objektide, mille õiglase väärtus erineb bilansilisest väärtusest, järelejäänud kasulik tööiga oli omandamise hetkel 10 aastat), ja varud, mille õiglase väärtus oli 10 000 krooni võrra madalam.

Sidusettevõtte B bilanss	30.06.2005
Varad	
Raha	10 000
Nõuded	20 000
Varud	120 000
Põhivara	300 000
Kokku	450 000
Kohustused	
Hankijad	190 000
Laenud	100 000
Kokku	290 000
Omakapital	
Aksia(osa-)kapital	100 000
Jaotamata kasum	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000
Kokku	160 000

Sidusettevõtte kasum 2005. aastal on 80 000 krooni, sellest 20 000 tekkis enne 30.06.2005 ja 60 000 pärast 30.06.2005. Kõik 30.06.2005 seisuga bilansis olnud varud olid aasta lõpuks müüdud. Emaettevõtte müüs 31.12.2005 sidusettevõttele 100 000 krooni eest varusid, mille jääkväärtus emaettevõtte bilansis oli 50 000 krooni. Juhtkonna hinnangul (toetudes spetsialistide abile) on sidusettevõtte kaetav väärtus (mis on võrdne ka tema õiglase väärtusega) 31.12.2005 seisuga 252 500 krooni.

Sidusettevõtte B bilanss seisuga 31.12.2005 on sama, mis näites 1.1 toodud tütarettevõtte bilanss.

(a) Kuidas tuleb kajastada 30.06.2005 toimunud äriühendust (ostuanalüüs)?

(b) Kuidas kajastada investeringut sidusettevõttesse investori konsolideerimata bilansis seisuga 30.06.2005 ja 31.12.2005?

(c) Kuidas kajastada investeringut sidusettevõttesse investori konsolideeritud bilansis seisuga 30.06.2005 ja 31.12.2005?

(a) Ostuanalüüs seisuga 30.06.2005:

Omandatud netovara	Bilansilised väärtused	Korrigeerimised	Õiglased väärtused
Varad			
Raha	10 000	-	10 000
Nõuded	20 000	-	20 000
Varud	120 000	-10 000	110 000
Põhivara	300 000	+20 000	320 000
Kokku	450 000	+10 000	460 000
Kohustused			
Hankijad	190 000	-	190 000
Laenud	100 000	-	100 000
Kokku	290 000	-	290 000
Omakapital			
Aksia(osa-)kapital	100 000	-	100 000
Jaotamata kasum	40 000	-	40 000
Aruandeaasta kasum	20 000	-	20 000
Korrigeerimised	-	+10 000	10 000
Kokku	160 000	+10 000	170 000
Netovara			170 000
Teistele omanikele kuuluv osa			102 000
Omandatud netovara			68 000
Soetusmaksumus			100 000
Firmaväärtus			32 000

(b) Investeering investori konsolideerimata bilansis

Omandamise kuupäeval ehk 30.06.2005 kajastatakse investori nii konsolideeritud kui ka konsolideerimata bilansis investeering sidusettevõttesse tema soetusmaksumuses ehk summas 100 000 krooni:

D	Investeering sidusettevõttesse B	100 000
K	Raha	100 000

Edasi kajastatakse investori konsolideerimata bilansis investeeringut sidusettevõttesse sõltuvalt investori poolt valitud arvestusmeetodist järjepidevalt kas sidusettevõtte (i) soetusmaksumuses või (ii) õiglases väärtuses.

(i) Soetusmaksumuse meetod – täiendavat raamatupidamiskannet majandusaasta lõpus ei tehta (juhul kui sidusettevõtte kaetav väärtus bilansipäeval oleks langenud allapoole tema soetusmaksumust, tuleks kajastada investeeringu väärtuse langust).

(ii) Õiglase väärtuse meetod – kuna sidusettevõtte õiglase väärtus kokku on 252 500 krooni, siis investorile kuuluva osa (40%) õiglase väärtus on 101 000 krooni. Investor kajastab oma kasumi õiglase väärtuse muutusest summas 1 000 krooni:

D	Investeering sidusettevõttesse B	1 000
K	Finantstulu	1 000

(c) Investeering investori konsolideeritud bilansis

Investori konsolideeritud bilansis kajastatakse investeeringut sidusettevõttesse kapitaliosaluse meetodil, st algset soetusmaksumust, milleks on 200 000 krooni, korrigeeritakse hilisemate muutustega sidusettevõtte omakapitalis, ostuanalüüsis tehtud netovara bilansilise ja õiglase väärtuse vahelise korrigeerimise elimineerimisega või amortiseerimisega ning investori ja sidusettevõtte vahelistest tehingutest tekkinud realiseerimata kasumitega.

Kapitaliosaluse meetodi korrektseks rakendamiseks tuleks juba alates soetushetkest hakata pidama arvestust põhjuste üle, miks erineb investori osalus investeeringu omakapitalis ($40\% \times 160\,000 = 64\,000$) investeeringu bilansilisest väärtusest investori bilansis (100 000). Antud juhul võtab erinevused kokku järgmine võrdlus:

Investori osa sidusettevõtte omakapitalis (40% 160 000-st)	64 000
Firmaväärtus	+32 000
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglase väärtuste vahed:	
– põhivara (40% 20 000-st)	+8 000
– varud (40% 10 000-st)	-4 000
Investeering investori bilansis	100 000

Investori kapitaliosaluse meetodil arvestatud kasum (kahjum) 2005. aastal koosneb järgmistest komponentidest:

Tütarettevõtte kasum pärast soetamist ($60\,000 \times 40\%$)	24 000
Firmaväärtuse allahindlus (leitud analoogselt näites 1.1 kirjeldatuga, v.a asjaolu, et sidusettevõtete puhul arvestatakse omavaheliste tehingute elimineerimisel ka investori osaluse suurust)	-6 600
Varad, mille õiglased väärtused investori ostuanalüüsis erinesid nende bilansilistest väärtustest sidusettevõtte bilansis:	
– põhivara vahe amortiseerimine (8 000; 10 aasta jooksul; poole aasta kulu)	-400
– ostuanalüüsis allahinnatud varude müügist saadud kasumi korrigeerimine	+4 000
Omavahelisest tehingust (varude müügist sidusettevõttele) tekkinud realiseerimata kasumi elimineerimine (40% 50 000-st)	-20 000
Kokku	1 000

Seega hoolimata asjaolust, et sidusettevõtte teenis alates soetamise hetkest kuni 2005. aasta lõpuni 60 000 krooni kasumit, kajastatakse investori konsolideeritud aruannetes kapitaliosaluse meetodil kasumit vaid summas 1 000 krooni:

D Kapitaliosaluse meetodi kahjum	1 000
K Investeering sidusettevõtte aktsiatesse	1 000

Võrdlus investeeringu omakapitali ja tema bilansilise väärtuse vahel seisuga 31.12.2005:

Investeeringu omakapital (220 000)*40%	88 000
Firmaväärtus (32 000–6 600)	+25 400
Netovarade bilansiliste väärtuste ja õiglaste väärtuste vahed:	
– põhivara amortiseerimata vahe (8 000–400)	+7 600
Realiseerimata kasumid (varud)	–20 000
Investeering emasettevõtte bilansis (100 000+1 000)	101 000

LISA 2 – ÄRIÜHENDUSED ÜHISE KONTROLLI ALL OLEVATE ETTEVÕTETE VAHEL

Näide 2.1 – ühise kontrolli all olevate ettevõtete vaheline äriühendus, kui soetusmaksumus on omandatud netovara bilansilisest maksumusest väiksem

Ettevõttel A on kaks 100%-list tütaretevõtet B ja C. A otsustab tütaretevõtteid ühendada. Ühendamise läbiviimiseks ostab B 1 krooni eest 100% C aktsiatest (C netovarade bilansiline väärtus on 5 000 000 krooni). Seejärel viiakse läbi B ja C juriidiline ühendamine. Omandamise kuupäeval on B ja C omakapitali struktuurid järgmised:

	B	C
Aktsiakapital	1 000 000	1 000 000
Ülekurs	2 000 000	3 000 000
Kohustuslik reservkapital	100 000	100 000
Eelmiste perioodide jaotamata kasum	6 900 000	500 000
Aruandeperioodi kasum	2 000 000	400 000
Omakapital kokku	12 000 000	5 000 000

Kuna tehing toimub ühise kontrolli all olevate ettevõtete vahel ning vähemusaktsionäridele kuuluv osalus ei muutu (antud näites vähemusosalus puudub täiesti), siis tuleb tehingut kajastada korrigeeritud ostumeetodil.

Kuna ostuhind 1 kroon ei peegelda ettevõtte C netovara tegelikku väärtust, kajastatakse vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel ettevõtte B aruandes kui ettevõtte A täiendavat sissemakset ettevõtte B omakapitali (konsolideeritud aruandes elimineeritakse investeering tütaretevõtte C netovara vastu välja):

D Investeering tütaretevõttesse C	5 000 000
K Ülekurs	4 099 999
K Eelmiste perioodide jaotamata kasum	900 000
K Raha	1

B ja C juriidiline ühendamine ei ole äriühendus käesoleva juhendi mõistes ega avalda mõju B konsolideeritud aruannetele. Alates juriidilise ühinemise hetkest lõpetab ettevõtte B oma konsolideerimata aruannetes ettevõtte C aktsiate kajastamise ning hakkab ettevõtte C

varasid ja kohustusi ning tulusid ja kulusid kajastama rida-realt (analoogiliselt konsolideeritud aruannetega).

Näide 2.2 – ühise kontrolli all olevate ettevõtete vaheline äriühendus, kui soetusmaksumus on omandatud netovara bilansilisest maksumusest suurem

Kuidas tuleks eeltoodud näites 2.1 kajastada tehingut juhul, kui B maksab 100% C aktsiate eest 8 miljonit krooni (mitte 1 krooni)?

Kuna ostuhind 8 miljonit krooni on 3 miljoni võrra suurem kui C netovara bilansiline väärtus, kajastatakse vahet ostuhinna ja ettevõtte C netovara bilansilise väärtuse vahel ettevõtte B aruandes sarnaselt ettevõttest B tehtavate dividendimaksetega ettevõttele A (konsolideeritud aruandes elimineeritakse investering tütarettvõtte C netovara vastu välja):

D Investering tütarettvõttesse C	5 000 000
D Ülekurss	2 000 000
D Eelmiste perioodide jaotamata kasum	1 000 000
K Raha	8 000 000

[RTL 2007, 16, 257]

LISA 3 – KAPITALIOSALUSE MEETODI JA SOETUSMAKSUMUSE MEETODI RAKENDAMINE ERINEVATES OLUKORDEDES

Ettevõtte A omab 40% sidusettevõtte B aktsiatest. Kuidas kajastada alljärgnevaid tehinguid?

Näide 3.1 – Kapitaliosaluse meetodi rakendamine

(a) Dividendide maksmine

Ettevõtte B maksab oma aktsionäridele dividende summas 100, sellest ettevõttele A summas 40 ja ülejäänud aktsionäridele summas 60. Raamatupidamiskanne investori raamatupidamises:

D Raha	40
K Investering sidusettevõtte aktsiatesse	40

(b) Aktsiakapitali suurendamine

Ettevõtte B suurendab suunatud emissiooni käigus oma aktsiakapitali, emiteerides olemasolevatele aktsionäridele raha eest uusi aktsiaid. Kuidas kajastada aktsiakapitali suurendamist, juhul kui:

(b.1) kõik B aktsionärid ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes ei muutu;

(b.2) ainult A ostab talle pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes suureneb 40%-lt 60%-le;

(b.3) kõik B aktsionärid peale A ostavad neile pakutavad uued aktsiad välja ning A osalus sidusettevõttes väheneb 40%-lt 25%-le?

(b.1) Juhul kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus investeeringuobjektis ei muutu, tuleb täiendavat sissemakset investeeringu omakapitali kajastada järgmiselt:

D Investeering sidusettevõtte aktsiatesse

K Raha

(b.2) Juhul kui aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus sidusettevõttes suureneb, tuleb koostada ostuanalüüs analoogiliselt esmase osaluse soetamisele. Juhul kui osaluse suurenemise tulemusena saavutab investor kontrolli, loetakse investeeringuobjekti tüdarettevõtteks ja seda hakatakse alates täiendava osaluse soetamise hetkest konsolideerima.

(b.3) Juhul kui investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamise käigus investori osalus väheneb (kuna aktsiaid emiteeritakse ülejäänud aktsionäridele), tuleb seda käsitleda analoogiliselt osaluse müügiga. Investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras pärast emissiooni miinus investeeriija osa investeeringuobjekti netovaras enne emissiooni kajastatakse investeeriija kasumiaruandes müügikasumi või -kahjumina:

D Investeering sidusettevõttesse

K Kasum osaluse vähenemisest

või

D Kahjum osaluse vähenemisest

K Investeering sidusettevõttesse

Analoogiliselt investeeringuobjekti aktsiakapitali suurendamisega käsitletakse raamatupidamises ka võimalikku aktsiakapitali vähendamist.

(c) Kohustusliku reservkapitali moodustamine sidusettevõtte bilansis

Sidusettevõtte suurendab oma reservkapitali 100 võrra, kasutades selleks eelmiste perioodide jaotamata kasumit.

Sidusettevõtte omakapitali sees toimuv ümberklassifitseerimine ühelt kirjelt teisele ei muuda sidusettevõtte netovara ega tema väärtust investori jaoks, mistõttu sellist tehingut ei kajastata investori aruannetes.

Näide 3.2 – Soetusmaksumuse meetodi rakendamine

(a) Dividendide maksmine

Ettevõtte B, kes on pärast ettevõtte A poolset 40%-lise osaluse soetust teeninud kasumit 500, maksab oma aktsionäridele dividende summas 100, sellest ettevõttele A summas 40 ja ülejäänud aktsionäridele summas 60. Raamatupidamiskanne investori raamatupidamises:

D Raha

40

K Tulu sidusettevõtte aktsiatest

40

(b) Dividendide maksmine, kui investeerimisobjekt maksab välja kasumit, mis on teenitud enne, kui emaettevõtte või investor soetas osaluse selles ettevõttes

Ettevõtte B on teeninud pärast ettevõtte A poolset 40%-lise osaluse soetust kasumit 300 ühikut. Ettevõtte B maksab oma aktsionäridele dividende summas 500 ühikut, sellest 200 ettevõttele A ja ülejäänud aktsionäridele 300. See osa dividendidest, mis on teenitud enne investori poolt osaluse soetust, kajastatakse investeringu tagastusena ehk soetusmaksumuse vähendusena ja ülejäänud tuluna sidusettevõtetelt.

D Raha	200
K Investeering sidusettevõtte aktsiatesse $((500-300) \times 40\%)$	80
K Tulu sidusettevõtte aktsiatesse $(300 \times 40\%)$	120

«LISA 4 – NÄITED TEHINGUTE KOHTA VÄHEMUSOSALUSEGA

4.1. Vähemusosaluse soetused

Vähemusosaluse soetus on tehing, mille käigus ettevõtte suurendab oma osalust tema poolt juba kontrollitavas tütarettvõttes. Kuna vähemusosaluse soetust ei loeta äriühenduseks (kontroll on emaettevõttel eelnevalt juba olemas), siis ei rakendu sellisele soetusele paragrahvides 17–50 toodud arvestuspõhimõtted.

Vähemusosaluse soetuste kajastamiseks rakendatav arvestusmeetod sõltub ettevõtte poolt valitud üldisest arvestuskontseptsioonist, milleks on kas:

- (a) nn *emaettevõtte kontseptsioon*; või
- (b) nn *äriettevõtte kontseptsioon*.

Emaettevõtte kontseptsiooni puhul vaadeldakse vähemusosanikke kui kolmandaid osapooli. Aktsiate soetamine vähemusosanikelt tekitab positiivset või negatiivset firmaväärtust ning aktsiate müük vähemusosanikele tekitab kasumit või kahjumit.

Äriettevõtte kontseptsiooni puhul vaadeldakse vähemusosanikke kui teisi osalejaid kontserni omakapitalis. Tehingud vähemusosanikega on omanike vahelised tehingud, mis ei tekita firmaväärtust ega kasumit või kahjumit – võimalikud vahed ostuhinna ja vähemusosaluse muutunud bilansilise maksumuse vahel kajastatakse otse omakapitalis (analoogiliselt omaaktsiate ostul ja müügil tekkinud vahedele).

Mõlema kontseptsiooni puhul tuleb võrrelda soetatud vähemusosaluse eest tasutud või tasumisele kuuluvat soetusmaksumust (soetusmaksumuse määramise osas vaata paragrahve 26–32) soetatud vähemusosaluse bilansilise maksumusega emaettevõtte konsolideeritud aruandes. Emaettevõtte kontseptsiooni puhul kajastatakse soetusmaksumuse ja soetatud vähemusosaluse bilansilise maksumuse vahet firmaväärtusena (või negatiivse firmaväärtusena, mis kajastatakse koheselt tuluna). Äriettevõtte kontseptsiooni puhul kajastatakse seda vahet aga otse emaettevõtte omakapitalis kas omakapitali vähendamise või suurendamisena.

Kord valitud kontseptsiooni tuleb rakendada järjepidevalt kõikidele tehingutele vähemusosalusega. Sama kontseptsiooni tuleb rakendada nii vähemusosaluse soetuste kui ka müükide kajastamisel.

Näide: Emaettevõtte A omab 60%-list osalust tütarettvõttes B. Emaettevõtte A konsolideeritud aruandes (mis võtab arvesse ka ostuanalüüsis tehtud õiglase väärtuse

korrigeerimisi) kajastub tütarettevõtte netovara seisuga 31.12.2005 summas 3 500 000 krooni, mis jaguneb emaettevõtte ja vähemusosanike vahel järgnevalt:

Netovara	3 500 000
sh emaettevõttele B kuuluv osa (60%)	2 100 000
vähemusosalusele kuuluv osa (40%)	1 400 000

01.01.2006 soetas emaettevõtte veel täiendavalt 20% tütarettevõtte aktsiatest makstes selle eest 900 000 krooni.

Tütarettevõtte 20%-lise vähemusosaluse bilansiline väärtus emaettevõtte konsolideeritud aruandes on 700 000 krooni (s.o 1 400 000 / 40% * 20%). Seega on vähemusosaluse soetusmaksumus 200 000 krooni võrra selle bilansilisest väärtusest suurem (s.o 900 000 – 700 000).

Kui kontsern kasutab emaettevõtte kontseptsiooni, siis tehakse konsolideeritud aruandes järgmine kanne:

D Vähemusosalus	700 000	(vähemusosalus väheneb 20%-le)
Firmaväärtus	200 000	
K Raha	900 000	

Kui kontsern kasutab äriettevõtte kontseptsiooni, siis tehakse konsolideeritud aruandes järgmine kanne:

D Vähemusosalus	700 000
D Jaotamata kasum	200 000
K Raha	900 000

4.2. Vähemusosaluse müügid

Vähemusosaluse müük on tehing, mille käigus ettevõtte vähendab oma osalust tema poolt nii enne kui pärast müüki kontrollitavas tütarettevõttes. Sarnaselt vähemusosaluse soetusest sõltub ka vähemusosaluse müügi kajastamine valitud arvestuskontseptsioonist: (a) emaettevõtte kontseptsiooni kasutamisel kajastatakse müügihinna ja müüdüd vähemusosaluse bilansilise maksumuse vahet kasumiaruandes tuluna või kuluna; (b) äriettevõtte kontseptsiooni kasutamisel kajastatakse müügihinna ja müüdüd vähemusosaluse bilansilise maksumuse vahet otse omakapitalis.

Näide: Algsamad samad, mis eelmises näites, kuid nüüd müüb emaettevõtte 1.01.2006 5% tütarettevõtte aktsiatest hinnaga 300 000 krooni.

Tütarettevõtte 5%-lise vähemusosaluse bilansiline väärtus emaettevõtte konsolideeritud aruandes on 175 000 krooni (s.o 1 400 000 / 40% * 5%). Seega on vähemusosaluse müügihind 125 000 krooni võrra selle bilansilisest väärtusest suurem (s.o 300 000 – 175 000 krooni).

Kui kontsern kasutab emaettevõtte kontseptsiooni, siis tehakse konsolideeritud aruandes järgmine kanne:

D Raha	300 000	(vähemusosalus suureneb 45%-le)
K Vähemusosalus	175 000	

K Kasum aktsiate müügist   125 000

Kui kontsern kasutab äriettevõtte kontseptsiooni, siis tehakse konsolideeritud aruandes järgmine kanne:

D Raha	300 000
K Vähemusosalus	175 000
K Omakapital	125 000».

[RTL 2007, 16, 257]

¹ Raamatupidamise seaduses kasutatakse mõistete «tütarettevõtte», «emaettevõtte» ja «kontsern» asemel mõisteid «konsolideeritav üksus», «konsolideeriv üksus» ja «konsolideerimisgrupp», et eristada neid äriseadustikus kasutatavatest mõistetest «tütarettevõtja», «emaettevõtja» ja «kontsern» ning kohaldada neid ka mitteäriühingutele. Käesolevas juhendis kasutatakse mõisteid «tütarettevõtte», «emaettevõtte» ja «kontsern» samades tähendustes nagu raamatupidamise seaduses mõisteid «konsolideeritav üksus», «konsolideeriv üksus» ja «konsolideerimisgrupp».